

Werken. Deel 29. De landverrader

August Snieders

bron

August Snieders, *Werken. Deel 29. De landverrader*. Maatschappij 'Voor God en 't Volk', Antwerpen
1927

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/snie001land02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

De Landverrader.

Het verhaal *De Landverrader*, dat in 1853 voor het eerst in het licht kwam, werd geschreven omtrent 1848-1849. Het was de vertolking van zekere vaderlandsche gevoelens, die den jongen schrijver, pas de twintig ingetreden, in dat woelige jaar bezielde. 't Was bestemd om als gedicht bewerkt te worden, doch werd weldra eene der eerste pogingen, aangewend om zich uit het rijm los te maken en zijne denkbeelden in proza uit te drukken. De opvatting en schrijftrant van deze fantazie stellen een zeer groot contrast daar tusschen destijds en nu; maar ook een tijdbestek van acht-en-twintig à negen-en-twintig jaren ligt tusschen beiden. Eenige letterkundige vrienden, over de uitgaaf van dit verhaal geraadpleegd, meenden dat een der eerste uitgangspunten van den schrijver, in de nieuwe editie niet mocht gemist worden.

December 1877.

I.

Het was avond.

De hemel was met zwarte wolken bezet, die, loodzwaar neêrhangend, de aarde schenen te bedreigen. De bliksem schreef soms vurige lijnen op het sombere voorhang des hemels, en het was alsof hij brandstichtend op de stad neêrschoot, welke beneden aan de helling des bergs gelegen is. De wind gonsde door de toppen der boomen, die als zwarte spoken ten hemel reikten, en van tijd tot tijd mengde zich in dat gedruisch, het opkomende gedommel van den donder, dat, schokkend van afstand tot afstand, verstierf.

Het was feest in de stad.

De roode gloed eener schitterende verlichting steeg nu boven de daken en tempelspitsten op, purperde de wolken en omschreef die met gouden randen. Elke bliksemstraal werd als beantwoord door een prachtig vuurwerk, dat pijlrecht uit de stad opschoot, tegen den donkeren hemel berstte, en daarna in een veelkleurigen regen naar beneden geschud werd. Zoo dikwijls er een sissende straal in de hoogte sneed, stegen duizenden verwarde stemmen uit de straten op.

Den ganschen dag had het kanon gebulderd, de feestklokken hadden alom geklonken, stoet en optocht hadden de hoofdstad doorkruist, en zelfs de avond onderbrak

de plechtigheid niet: de rijke woningen schenen integendeel in de duisternis te herleven.

Op den berg, die de stad bestrijkt, stonden twee personen arm in arm geleund. Het waren een man en eene vrouw, en als zij door bliksem en vuurwerk verlicht werden, bemerkte men, dat de eerste oud en de tweede jong en schoon was. Zij stonden daar als eene marmeren groep, die eeuwig het denkende oog op de stad scheen gericht te houden.

Geen van beiden volgde nieuwsgierig de losberstingen van het veelkleurige vuur aan den hemel: zij deelden niet in het feest. Geheel andere denkbeelden hielden hen blijkbaar bezig. Slechts als de bliksem uit den donkeren hemel neêrschoot, kon men in het oog des grijsaards eene flonkering opmerken, en zijn blik op de daken van een paleis richtende, scheen hij het vuur des hemels daarop neêr te roepen.

Als hij dan den bliksem in de duisternis vergaan en daarentegen een vuurpijl in de hoogte stijgen zag, alsof deze de hemel zou in brand steken, morde hij onsamenhangende woorden en liet het grijze hoofd neêrzakken, als ware hij ontevreden dat God die glinsterende woning, door zijn bliksem niet verpletterde.

De jubelkreten stegen met meer geweld op.

De jonge vrouw sidderde en er glinsterde een traan in haar oog. De grijsaard daarentegen, wiens aangezicht ook door een stroom van licht bestraald werd, hield het oog strak en denkend naar beneden gericht.

‘Zij vieren feest, vader,’ sprak de maagd, op een bangen toon, ‘kom, dat gejuich doet ons het hart bloeden.’

De grijsaard bleef onbeweeglijk staan.

‘De ongelukkigen!’ zeide hij eindelijk met eene stem, die deed vermoeden dat het gedruisch hem pijnigde, ‘zij dansen juichend over de rustplaats der dooden, of bukken gelijk slaven, voor den overweldiger in het stof. Zij juichen hem toe in eene vreemde taal; zij klampen zich

aan vreemde zeden en vreemde rechten vast, en kluisteren aldus het vrije volksbestaan meer en meer in boeien.’

‘Kom, vader, kom!’ smeekte het meisje.

Nog bewoog zich de grijsaard niet. Hij wilde het schouwspel, hoe blijkbaar het hem griefde, tot het einde toe gadeslaan.

‘De feestdag van den overweldiger onzes vaderlands wordt gevierd,’ morde hij, ‘en de koning die in ons midden geboren werd, dwaalt, als een gevloekte, langs onze grenzen.... O, volk! hoe gewillig kleeft gij u aan het valsche klatergoud van den vreemdeling!’

Op dat oogenblik berstten de vuurpijlen in menigte los; het kanon bulderde, en bij tusschenpoozen hoorde men de muziek en het daverend volksgejuich opstijgen.

Lichter dan te voren werd de stad. Men kon duidelijk zien, dat er iets feestelijks aan het paleis zou plaats grijpen.

Het meisje was diep ontsteld; zij zag een wagen, dien zij herkende de vorstelijke praalkoets te zijn; zij zag eene gestalte zich daarin, gelijk eene godheid verheffen: het moest de overweldiger van haren geboortegrond zijn. Zij zag het volk den dienst der lastdieren volbrengen, en den vorst in triomf door de straten trekken.

Het natuurlicht verbleekte bij het feestlicht, de donder werd overstemd door die uit de metalen monden, en die vorst scheen inderdaad zóó machtig, zóó vast op zijn geroofden troon gevestigd, dat hij de hand tartend tot God had durven opheffen.

‘Wat ziet ge, Mirenda?’ sprak de grijsaard. ‘Mijn oog wordt zwak.’

‘Ik zie al wat pijnlijk voor u is, vader: ik zie een volk, dat vergeet een heldenvolk te zijn; ik zie landgenooten, die den triomfwagen van den vreemdeling trekken.’

‘Vloek over hen!’ morde de grijsaard.

‘Heere!’ bad zij integendeel, ‘vergeef het hun; want

zij weten niet wat zij doen! Kom, vader, onze tijd is nog niet gekomen.’

Arm in arm gingen zij heen. Eer zij den berg afdaalde, wendde de jonge vrouw nogmaals het hoofd om. Een traan glinsterde in haar oog. Er lag eene gansche wereld van liefde en vrouwelijke bezorgdheid daarin, welke aanduidde dat zij die prachtige stad beminde als de beschermengel zijn beschermeling, als eene moeder haar kind, dat zij aan hare borsten laaft, en dat zij desnoods haar leven voor dat heiligdom zou kunnen ten offer brengen.

De grijsaard stond herhaalde malen op den weg stil.

‘De grond schijnt onder mijne voeten te gloeien,’ had hij eens, op droeven toon gezegd. ‘Sedert de vreemdeling meester is, zijn eenvoud, vriendschap en eendracht verbannen; verbastering en ellende knagen aan het hart des volks en dooden het heilige gevoel der eigenwaarde in zijne ziel.’

De oude trad denkend voort; de maagd had met een zucht geantwoord.

‘Gij verstaat mij,’ sprak de grijsaard verder, ‘ik weet het; schoon gij maar eene zwakke vrouw zijt, hebt gij een edel gevoel voor uwen geboortegrond in het hart. Terwijl anderen zich in den stroom der feesten werpen, denkt gij aan het verdrukte vaderland; gij werkt mede tot zijne bevrijding, en dan eerst, als dat doel zal bereikt zijn, wilt gij u met het feestkleed versieren. Gij doet wel, lief kind! Als het vaderland treurt, wie tooit zich dan met rozen?’

‘Kon ik slechts meer doen!’

‘Gij doet uwen plicht,’ hervatte de oude man. ‘Ja, de vrouw ook kan den geboortegrond dienen.... Als zij nieuwe verdedigers aan haar land gegeven had, kwam de Bataafsche moeder hare zonen tot den strijd aanwakkeren, de gekwetsten verbinden, de roemrijken omkronen, of het gevallen wapen opnemende, de gedunde rangen aanvullen. Daar waar de vrouw zich met de heilige vader-

landsche zaak vereenigt, dààr ten minste zal het opkomende geslacht, een geslacht van verdedigers voor het vaderland zijn. Mirinda, had Deodaat een hart zooals het uwe!’

Het meisje voelde een traan op hare handen vallen, en die traan herhaalde haar de gansche geschiedenis van den ouden Berthold; want dit was de naam dien hij droeg.

‘Zijn wij hier op weg naar de puinen?’ had hij andermaal gevraagd.

‘Ja,’ was het zachte antwoord.

De grijsaard sprak op geheimzinnigen toon voort:

‘Het was dan hier dat ik hem bracht.... Vijftien jaren is het geleden.... Ons leger werd verstrooid.... Het verraad had den vijand doen zegevieren.... De stad achter ons stond in vlammen; de grond was bezaaid met lijken.... Dààr, op misschien twee schreden van ons, stond hij voor mij, blootshoofd, met verwarde lokken, met gescheurd kleet, bleek en gewond. Hij leunde op zijn gebroken degen, waaraan het bloed kleefde. Hij had den grond zijner geboorte, even als een nederig burgerkind verdedigd, en toch was hij de koning. “Berthold. sprak hij somber, alles is verloren!” Schrikkelijke woorden! “Alles is verloren!” hernam hij, “behalve de eer en dat arme kind, mijn zoon!” en hij wees op een knaapje, dat hij bewusteloos op den grond had neêrgelegd. Het hart des vaders had gesproken. Toen hij de laatste van de vesting verdween, herinnerde hij zich dat hij vader was. Daar lag hij nu, de zoon des konings, schuldeloos kind! op het gras, waaraan een dauw van bloed biggelde.’

Eenige schreden verder hernam Berthold:

‘Hier omtrent klemde hij mijne hand in de zijne. Hij had zijn zoon aan de borst gedrukt, en liet mij een kus op het blanke voorhoofd van zijn kind geven. Daarna steeg hij op mijn paard.... Ginds moet een heuvel zijn, waarop het edele witte dier stil stond; het hinnikte droevig

alsof het zijn meester een groet bracht, wenkte een droevig afscheid aan de stad, en ik zag hem weldra in de verte verdwijnen.... Thans, Mirinda, dwaalt hij, die onze leider zou moeten zijn, in den vreemde, en wij zijn machteloos door verdeeldheid geworden.'

Hij zweeg een oogenblik, verdrong de smartelijke herinneringen, en zijne gedachten op de toekomst vestigende, sprak hij voort:

'En wat is eene partij, zooals de onze, zonder een krachtig en waardig opperhoofd? Het is een schip zonder roer, dat op de holle zee wordt voortgeslingerd, totdat het op de rotsen zal verbrijzeld worden. De worsteling in alle tijden getuigt het. Wat ware er van het heldhaftige Vlaanderen geworden, zonder de machtige volkszonen Sneysoone, De Coninck en Breydel? Wie had, in het midden van verdeeldheid en hongersnood, aan de ontslaving der Vlaamsche gemeenten durven denken, zonder den volksheld Jacob van Artevelde? Wie had de onafhankelijkheid der Nederlanden durven droomen, als de Zwijger den weg der toekomst niet had aangewezen?... Om vol geestdrift voor zijne vrijheid te worstelen, heeft het volk een afgod noodig, die het begeestert, denken en handelen doet.'

Beiden zetten zich eindelijk op een gebroken zuil neêr. Zij schenen iemand te wachten; want zij leenden het oor naar het minste gerucht dat zich opdeed.

Het gedruisch van een voetstap naderde.

De grijsaard en het meisje stonden haastig op en zagen weldra eene zwarte gestalte, die, op eenige schreden afstand voor hen, zich verhief.

'Wie daar?' vroeg eene mannelijke stem.

'Nader! God zij met u!' antwoordde de grijsaard.

'Deodaat!' fluisterde het meisje.

De aangekomene had zich door een mantel schier onkenbaar gemaakt.

‘Deodaat!’ hervatte Mirenda en drukte de hand des jongelings.

De vader deed evenzoo en zeide:

‘Uw komst, zoon, heeft de wonde der smartelijke herinneringen, welke dezen avond in mij weêr is opengebrouwen, geheeld. Heb dank. Zijt gij bereid de taak op u te nemen, die gij als kind des vaderlands te volbrengen hebt? Ja, niet waar?’

De jongeling drukte, ten teeken van antwoord, de hand des vaders vast in de zijne.

‘Ik twijfelde er niet aan!’ ging de oude man voort. ‘Deodaat, uwe jeugd heeft mij tranen afgeperst, want als kind scheent gij mijne stem niet te hooren, die u, in uwe wieg reeds, het gebed des vaderlands wilde leeren bidden. Maar heden wordt gij man: gij werpt de feestkleêren weg, waarmeê gij u soms te lichtzinnig versierdet; men zal u een gezegend wapen geven, en gij zult eens wrekend den arm tegen de verdrukkers van den geboortegrond opheffen.’

‘Ja, dat zweer ik!’ sprak de jongeling.

‘Deodaat, mijn ouderdom steunt op u. Mijn haren zijn in den tegenspoed grijs geworden; maar zij zullen mij nog in geluk ontvallen, als de hemel ons werk zegent. Op u, heb ik mijne hoop gebouwd: gij zult, na mijnen dood, den arbeid met verjongden moed voortzetten.... Ik bemin u,’ stamelde de grijsaard aangedaan, terwijl hij den jongeling aan de borst drukte. ‘Toen gij ter wereld kwaamt, stierf uwe moeder met een benepen zucht, zonder dat zij nog een kus op uw schuldeloos voorhoofd drukken kon. Ik, ik vroeg erbarming voor haar en ik dankte tevens de Godheid: zij ontnam mij eene geliefde gade, maar zij gaf mij een zoon voor het vaderland, in ik noemde hem in een dankbaar gevoel, Deodaat: *Van God gegeven.*’

Het onweêr berstte met vernieuwde kracht los.

Het weerlicht schitterde een oogenblik op eene groep

van drie menschen, die allen verschrikt op den grond geknield lagen. Slechts eenige oogenblikken daarna, toen de hemel zijne eerste somberheid hernomen had, stonden zij op en verdwenen zwijgend, als nog door ontzetting bevangen, in de duisternis.

Weinige oogenblikken na het gebeurde op den bergweg, zat een man aan den ingang van een somber gewelf.

Een flauw licht, gelijk aan eene graflamp, brandde boven zijn hoofd en spreidde een doodschen glans over hem heen.

Hij zat in gedachten verzonken, waaruit hij soms opgewekt werd door het gedruisch van menschenstemmen, die zich achter eene naburige deur lieten hooren. Dan werd hij onrustig; dit zag men aan den blik, dien hij in het ronde sloeg.

Het gelaat van dien jongeling was niet regelmatig gevormd. Het vooruitstekend voorhoofd verborg deels zijne schuwe oogen; zijne wangen waren mager en bleek, en schenen even verslenst als zijne dunne en saâmgedrukte lippen. Zijne spitse kin, waaraan nog pas het dons opkwam, rustte soms in de palm der linkerhand en als hij de rechter ophief, om zijne goud-blonde lokken achteruit te strijken, zag men dat zij mager en ontvleesd was en zenuwachtig beefde.

Geruimen tijd zat hij daar alleen. Niets stoorde de stilte meer dan zijne eigen beweging en een regelmatige stap, gelijk aan dien eener waakzame schildwacht. Het licht boven zijn hoofd verflauwde; nog een oogenblik flikkerde het als een glimworm tegen het donker gewelf en zwart, als de donkerste nacht, werd het daarna rond den jongeling.

‘Sta op!’ sprak eene stem, ‘en treed het heiligdom binnen.’

Eene koude hand greep die des jongelings. Het klamme zweet perelde op zijn aangezicht; want die hand was als

de hand des doods, en alles wat hem omgaf was akelig als een graf.

Een uur daarna, een uur van eeuwig geheim, dat in het hart van elken ingewijde onoplosbaar begraven bleef, stiet men de breede deuren van een lang, onderaardsch gewelf voor den jongeling open. Bleek, de oogen dwalend, leunde hij tegen den deurstijl en staarde op eene talrijke menigte aanwezigen, boven welker hoofd flauw lichtende lampen waren gehangen.

Uit het sombere vertrek dat hij verlaten had, klonk hem eene krachtige en plechtige stem na, die het gansche gewelf doorgalmde.

‘Hij zal gevloekt zijn tot in het zevenmaal zevende geslacht, hij, die den eed breekt aan het vaderland gezworen, zoo waar als er een God in het vlak der hemelen leeft!’

En de gansche vergadering hief plechtig de rechterhand op, en uit honderden monden klonk het dreigend:

‘Hij zal gevloekt zijn!’

‘Amen!’ sprak de stem in het geheimzinnige vertrek.

De grijsaard, dien wij met de jonge vrouw op den weg ontmoet hebben, naderde den jongeling, groette hem als broeder, omhelsde hem, gordde hem daarna een dolk aan de zijde, geleidde hem in den kring zijner vrienden, en allen, de handen in elkander gekneld, vormden eene machtige aaneenschakeling, door welke een broederlijk gevoel stroomde.

‘Verbroedering!’ bad eene stem, welke die eener vrouw scheen te zijn.

Deodaat, de jonge ingewijde, lichtte het hoofd op en zag eene jonge, blonde vrouw, die het oog ten hemel geheven hield. Hij herkende zijne zuster Mirenda, een schoon en liefderijk wezen, wier deugden hij echter nooit in al haren glans, had kunnen begrijpen. Zij hield, op dat

oogenblik, de vernederde driekleurvlag des vaderlands aan het harte gedrukt.

‘God!’ sprak zij voort, ‘zegen den band dien zij thans leggen! Uit de eendracht zal de geest der verlossing voortkomen.... Vader! ik ben maar eene zwakke vrouw, maar laat het gebed dat ik tot u opstuur, ook een wapen zijn tot redding van onzen geboortegrond!’

Driemaal had men, bij den aanvang dier woorden, op de deur geklopt.

Een gebrekkelijk man, op een krachtvol jongeling geleund, was binnengetreden. Hij was armoedig gekleed; zijne grauwe haren vlokten langs zijne diepliggende wangen en zijn zilvergrijze baard daalde tot op zijne borst.

Grijsaard en jongeling sloegen de oogen op de schoone smeekster, en de laatste vergat, door haar te zien en te hooren, een onderzoekenden blik in het ronde te werpen. Toen zij de laatste woorden uitgesproken had, fluisterde de stem van den oudsten vreemdeling roerend en treffend:

‘De hemel zij gedankt! ik hoor woorden van verbroedering.’

De jongeling deelde in die gemoedsaandoening.

‘Vader,’ sprak hij daarna tot den grijsaard, ‘die vrouw is schoon, schoon als een hemelgeest!’

‘Ja, en haar gebed is een balsem voor mijn hart!’ antwoordde de aangesprokene.

‘Ja, verbroedering!’ sprak de nog krachtige stem van Berthold, den oppersten spreker van de geheime vergadering; ‘verbroedering alleen kan ons het doel doen bereiken, dat wij beoogen: de verlossing van den vaderlandschen grond! Men heeft jaren lang de verdeeldheid, als een brandend vuur, in ons midden aangeblazen; want de geest des kwaads leerde den overweldiger de rampzalige spreuk der kronkelende staatkunde kennen: “*Verdeel en heersch!*” en wij, broeders! wij zogen het vergif van haat en nijd aan eene stiefmoederlijke borst in, en spogen

het elkander in het aangezicht. Zoo vergrijsde het oudere geslacht vóór den tijd, en de kinderen, onze hoop en toekomst, dronken de slavernij en de onwetendheid in.... Broeders! de klacht eens ongelukkigen vaders, de zucht onzer stervende moeder, de weekreet van geheel het land, bukkende onder den voet der overweldiging, dat alles was telkens een oproep tot eenheid van gevoel en wilskracht. Goddank! die stemmen zijn tot in uwe ziel gedrongen en uwe harten smelten op dit oogenblik ineen. Daar zijn uwe saamgeknelde vingers het heilige zinnebeeld van!

Er stroomde eene magnetische beweging door de vastgekleemde handen.

‘Verbroedering, en het vaderland zal niet vergaan!’ ging Berthold voort; ‘ik heb in mijne zeventigjarige borst eene vurige hoop voor de toekomst bewaard, en sterft dat vuur in mij, dan zal het herleven in mijn kind, in den nieuwen ingewijde.’

‘Ik dank u, o mijn God!’ bad Mirinda zacht, en drukte in vervoering de driekleurvlag aan de lippen.

In ieders ziel herleefde de hoop.

Het was alsof de grijsaard in de harten der aanwezigen, heilige vonken van moed en betrouwen geworpen had. Men had lang mismoedig onder de verdrukking gebogen, men had zooveel geleden als een volk, in zijne heilige rechten, lijden kan; doch het verleden scheen op dat oogenblik uit het geheugen te worden gewischt.

Deelde het hart van den pas ingewijde in dien geestdrift.

Mirinda's oog zocht het zijne; toen zij het ontmoette, wendde hij het schuw af. Waarom? Hij wist er zich zelve geene rekening van te geven.

Men zette de plechtigheid voort.

Mirinda nam eene kruik en schonk wijn in een gouden beker. Zij reikte dien Berthold over en na hem, bracht elk op zijne beurt den beker aan de lippen. Allen dronken

een broederteug uit dezelfde bokaal: de een wilde genieten of lijden, wat de andere genoot of leed.

Toen de gouden beker bij den vreemden grijsaard gekomen was, greep hij dien, gelijk de andere aanwezigen, aan. De omstanders weken ter zijde en toen het licht in vollen glans op het verarmde wezen viel, dat niemand kende, reikten velen naar het drinkvat en duwden het van de lippen des ouden mans. Het oog van dezen fonkelde bij deze beweging; de jongeling, op wiens schouder zijne linkerhand geleund had, drong zich dicht en beschermend bij hem.

De grijsaard had, hoewel gekromd, majesteit in zijne houding, en men kon zijn verheven en effen voorhoofd, zijne magere wangen, zijn sneeuwitten baard en lokken niet beschouwen, of er daalde een gevoel van eerbied in de ziel. Even als de jongeling scheen hij arm; maar ook deze droeg een onuitwischbaar merkteeken op het aangezicht, dat eene edele ziel aanduidde. Zijn gelaat was schoon, er lag mannelijke ernst over verspreid. In zijn blauw oog was te gelijker tijd zachtaardigheid en kracht te lezen. Zijn gitzwart haar golfde los, als dat van een kind der natuur, op zijne schouders.

‘Waarom,’ sprak de oude, ‘wilt gij een arm man beletten, zijn kwijnend hart door een broederdronk op te beuren?’

‘Wie zijt gij?’ vroeg de opperste spreker.

‘Een broeder, wiens gelaat u vreemd is; doch wiens hart nooit vervreemden zal.’

‘Drink, en dat God u zegene!’

‘En het worde u zevenmaal zeven malen weêrgegeven!’ sprak de grijsaard, met diep ontroerde stem.’

‘Het zij zoo!’ mompelde men.

De vreemdeling dronk en gaf zijn zoon den beker over. Daarna deed hij eene schrede voorwaarts en sprak:

‘Gij kent mij niet meer!... Zijn mijne trekken u dan

ontgaan? Hebben ballingschap en lijden mij dan zóó verouderd, dat gij mij toespreekt als een vreemdeling? Men wordt spoedig grijs als men, gelijk een gevloekte, langs de grenzen van zijn vaderland dwalen moet; als men weet dat het hoofd, waarin men plannen voor de toekomst heeft, in de balans van spionnen en verraders tegen goud opweegt.'

Hij hield op en staarde een oogenblik rond of er iemand antwoorden zou. Men zweeg. Toen fronste de grijsaard de wenkbrauwen, en zeide morrend tot zich zelve:

'Is het dan waar, dat men op het uiterlijk niet meer leest wat men geweest is! Is het dan waar, dat de vinger des tijds voor vorst en bedelaar, de onverbiddelijke gelijkheid neêrschrijft? Wat beteekent dan uwe kracht, trotschheid der aarde!'

Er heerschte een doodsche, maar gespannen stilzwijgen in de vergadering.

'Neen,' sprak hij voort, het hoofd oplichtende, 'de vorst draagt geen onderscheidend merkteeken van den bedelaar, als de eerste in de lompen van den laatste gewikkeld is. Dat is eene onverbiddelijke waarheid. Ik heb de klacht van moeders en kinderen rondom mij gehoord, om mijn gescheurd kleed, mijne gewonde voeten, mijn wankelenden gang; ik ben in den kring mijner vrienden en bekenden getreden en men duwde mij den broederbeker van de lippen, en toch was ik eens uwe liefde. Doch als het uiterlijke niet meer spreekt, heeft uw hart dan niet getrild, bij het hooren der stem van hem, die zich eens het purper om de lenden plooide, en den gouden diadeem van ons vaderland op het voorhoofd droeg?'

'De koning!' klonk het uit aller mond, en Berthold boog zich reeds voor den ouden vorst en kuste zijne handen.

'Richt u op, trouwe vriend,' sprak de koning, 'uwe plaats is aan mijn hart!' en de twee grijsaards klemden

elkander in de armen. Tranen gudsten den ouden Berthold over de wangen. De jaren hadden het innig gevoel niet verminderd; het was hetzelfde gebleven als toen deze op den troon verheven was, en gene aan de rechterzij des konings stond, als de bemiddelaar tusschen vorst en volk.

Eens toen zij in de kracht des levens waren, deelden zij de macht met elkander. Wat gevoelens, hoeveel herinneringen moeten hen op dit oogenblik, in dezen toestand, bestormen!

De stilte welke rondom hen heerschte was plechtig.

‘Berthold,’ sprak de grijze vorst, ‘de jaren hebben ons veranderd en ons voor beiden schier onkennelijk gemaakt; maar onze harten trotseeren de kracht des tijds!’

Toen nam hij den jongeling, die hem vergezelde, bij de hand en geleidde hem in den kring der saëmgezworenen. Met den eenen arm op zijn schouder rustende, sprak hij langzaam:

‘Broeders!... want in het ongeluk zijn wij het allen: rampzalig, dat wij het niet meerder zijn in den voorspoed!... Ik gevoel dat mijn dood niet verre is en ik wilde, alvorens te sterven, nog eens mijn grijs hoofd op den geboortegrond laten rusten. Ik wilde mijn zoon aan mijne getrouwen voorstellen en hem den dood of der overwinning toewijden. Ik ben met hem, onder dit kleed, van plaats tot plaats getogen om hem de verdrukking, de ellende van zijn land te doen zien. Wilt gij, vroeg ik hem, de schimmen uwer broeders wreken? Wilt gij de kroon van uw geslacht opnemen, naar uw voorhoofd plooiën, koning worden en regeeren? Wilt gij alles, uw leven zelfs opofferen, om die verheven zending volgens geweten te volbrengen?... En, broeders, hij heeft mij beloofd zijn bloed te zullen toewijden aan het geluk van zijnen geboortegrond!’

Eene geestdriftvolle beweging, maar die spoedig onderdrukt werd, uit vrees van zich te verraden, stroomde door de vergadering. Men verdrong zich om den jongeling,

wiens fier oog den mannelijken moed aanduidde en waarin eene hoopvolle toekomst allen scheen toe te glanzen.

‘Gij stemt toe,’ ging de grijsaard voort, ‘gij verhoort de bede van den ouden koning, die op den rand des grafs wankelt! Welnu, mijn zoon is zijn voorgeslacht waardig. God behoede hem!’ en zegenend legde hij zijne hand op het hoofd van zijn kind. ‘In hem ligt de toekomst van het vaderland!... Vreest hem niet: men zegt dat de tegenspoed de school der menschen, vooral der koningen, is: welnu, in die bittere school is hij opgevoed. Hij heeft geleden zooals gij: hij weet dus wat volk en lijden is.’

Met hooger geestdrift werden de aanwezigen beziel. Als men de hoop in twee grijsaards moet besluiten, denkt men te veel aan het nabijzijnde graf; maar als men deze bouwen kan op de geestkracht en den moed der jongelingschap, gesteund door de wijsheid des ouderdoms, dan deelt zich die geestkracht, die moed, met nieuw geweld aan iedere edele ziel meê. Dat gevoelde men.

Toen de grijze koning den blik weêr op zijn zoon richtte, zag hij hoe deze zijn denkend oog op Mirenda vestigde. Een oogenblik bleef ook hij op de schoone, jonge vrouw staren. Daarna, Berthold's arm grijpende, vroeg hij op een toon van bewondering:

‘Wie is die vrouw?’

‘Een kind dat ik als mijne dochter bemin.’

‘Gij hadt een zoon...’

‘Die heden den eed van getrouwheid aan het vaderland heeft afgelegd.’

‘Dat hij, hand aan hand met mijn zoon, dien eed hernieuwe, als eene erfenis der beide vaders, als eene hergeboorte van de vaderlandsche zaak en dat zij, die zoo innig voor het vaderland bidt, als een beschermgeest over beiden wake.’

Hugo, de zoon des konings, trad naar Deodaat en gaf hem den broederkus. Zij zwoeren, de rechterhand op de

vaderlandsche kleuren neêrgelegd, vriendschap tot den dood; zij zouden sterven voor 's lands vrijheid, ofwel zich zegepralend boven den neêrgeslagen vijand verheffen.

In het oog van Mirenda blonk een onbepaald geluk, en hare hand, die de beide ineengeslagen handen aanraakte, beefde van aandoening.

De aanwezigen hoorden in heilige stilte den eed, welke warm en gevoelig van Hugo's lippen vloeyde, en verdrongen zich daarna vol geestdrift rond de vaderlandsche vlag, die zij in vervoering aan hunne lippen drukten. Jaren lang was de kreet 'Leve het vrije volksbestaan!' in ieders ziel besloten gebleven; doch nu zette men de vrees van verraden te worden, ter zijde en hij daverde door het gewelf heen. De vreemdeling die hem hoorde, kon denken dat op dezen ontheiligden dag, de dooden zelfs in hunne graven, door dien kreet, de aarde deden dreunen!

De vervoering was zielsverheffend. Daarna zong Mirenda, met eene zachte en ontroerde stem, het lied des vaderlands, dat woord voor woord in de harten des volks geschreven was. Tranen biggelden den ouden koning langs het gelaat. Geheel zijn leven rolde voor hem heen: zijn geluk en ongeluk.

Het oogenblik door de saêmgezworenen doorgebracht, was een van die, welke over eene groote zaak beslissen. De geestdrift klimt somtijds tot eene geweldige wilskracht op, welke het bovennatuurlijke benadert en den mensch alle hinderpalen kan doen te boven komen. Zulk een stond maakt kinderen tot mannen, doet grijsaards het zwaard opnemen en als jongelingen strijden. Men rekent het getal niet meer: men weegt den moed.

In die stemming ging men uiteen.

De oude koning en zijn zoon waren in den duisteren nacht verdwenen, voor dat een nieuwsgierig oog hen volgen kon. Een enkel persoon, die achter een gebroken zuil stond, had gezien welken weg zij insloegen. Hier en

daar schoof nog eene zwarte gestalte in de duisternis weg. Op den berg, die de stad bestrijkt, stonden Berthold en Mirenda nogmaals stil. De stad was rustig geworden; maar nog schitterden de voornaamste woningen van licht. Dààr scheen men te zullen feest houden, tot de morgenzon het licht der luchters verdooven zou.

II.

De man die achter de zuil gestaan had, hoorde den zich verwijderenden voetstap van de twee laatste personen. Daarna trad hij uit de schaduw en toen later de maan hare schemering op hem neerwierp, herkende men Deodaat. Hij scheen door onrustige denkbeelden gekweld te worden en trad haastig door de puinen heen, alsof de plaats, waar hij geweest was, hem hatelijk ware geworden.

Geruimen tijd trad hij zoo snel voort. Bij dag zou men zijn oog, onder het vooruitstekende voorhoofd, hebben zien fonkelen. Eindelijk stond hij stil: twee wegen strekten zich voor hem uit: ook twee geesten rezen voor hem op. De een stond op den weg, die naar de woning zijns vaders geleidde; de andere wenkte hem naar de stad.

Met jagend hart volgde hij den laatste.

‘Waarom foltert mij de onrust?’ morde hij, terwijl zijne vuist zijne bonzende borst drukte. ‘Waarom beef ik onder den indruk van dezen nacht? Die stem der vervloeking klinkt mij altoos in de ooren en zij deed, op het oogenblik dat ik haar hoorde, mijn bloed in de aderen ijskoud worden. Waarom ging ik ook bij die dweepers

met onbegrepen woorden; met geestdrift voor holklinkende machtspreuken: God en vaderland!... Moest ik dààr de verzadiging mijner eerezucht zoeken? Moest ik bij hen gaan om onze armoede te vergeten, en mijn dorst naar schatten te lesschen? O! men denkt steeds een jongeling in mij te zien, wiens hart slechts klopt voor feest en genot; maar men heeft die klopping nooit kunnen ontleden. Denkt men dat het hoofd van een Berthold zich slaafs buigen zal voor den zoon van een bedelaar, die zich koning noemt, en die onze diensten met een belachelijken broederkus denkt te beloonen? Moet *ik* het zijn, die de triomfkar van dien onbekende voortsleuren zal, misschien over de lijken mijner vrienden en geliefde?’

Op dat oogenblik dacht hij de stem uit het geheimzinnige vertrek schrikwekkend te hooren galmen. Eene siddering liep hem door merg en been, en hij meende in iedere zwarte schaduw een wezen te zien, dat den arm dreigend uitstak en het ‘Hij zal gevloekt zijn!’ herhaalde.

Deodaat bracht de hand aan zijn voorhoofd, waarop hij het koude zweet voelde perelen, en zijn ontstelden blik rondslaande, mompelde hij:

‘Ik faal immers niet aan mijnen eed! Weg, schrikbeelden, weg!... Ik zal immers gedwee de knieën buigen voor uwen God en uw vaderland!’

Het gebeurde van dien avond had geen overtuiging in zijn hart gestort. Zonder geloof, overmeesterde het bijgeloof weldra geheel zijne ziel; doch zóó dreigend rees het beeld zijns vaders voor zijne oogen op, dat hij met ontzetting uitriep:

‘Weg! weg! ik zal geen eedbreker worden!’

Daarna snelde hij gejaagd voort, tot dat hij voor een prachtig huis stil stond, waar men nog luidruchtig feest vierde. Hij leunde tegen de vensters van eene zaal. Meer dan tienmaal verliet hij dit standpunt, om dat gewoel te ontvluchten; maar ook telkens werd hij weêr daarheen

teruggetrokken. ‘Vlucht!’ riep hem de stem zijns gewetens toe. ‘Blijf!’ fluisterde hem de geest der verleiding in.

Hij had immers beloofd den feestkrans onder de voeten te trappen? - Ja, maar die daar binnen den beker ophieven, waren zijne vrienden, zijne verloofde en de dure eed, dien hij in het gewelf gezworen had, scheen den afgrond tusschen hier en ginder nog niet diep genoeg gescheurd te hebben.

De feestgezellen waren ook wel kinderen van den lande; maar het waren van die, welke voor den vreemden afgod kropen en hunne taal voor de zijne verloochenden; het waren er van die, waarvan Danton zegt ‘dat zij het vaderland aan hunne voetzolen dragen’. In dien kring had Deodaat zich gevormd; daar had hij de kiem der deugd vroegtijdig verstikt, en zich aan droomen van genoegens, schatten en weelde overgegeven. Allengs was hij vreemdeling op den dorpel van het vaderlijk huis geworden, en als de blik des grijsaards zijn leven trachtte te peilen, als het betraande oog van Mirinda hem liefde voor den ouden vader afsmeekte, had hij gehuicheld als een meester in de kunst.

Nog twijfelde hij, toen daar binnen eene stem klonk, die een sterken indruk op hem scheen te maken; want in twee of drie sprongen was hij aan den ingang van een helder verlichte zaal.

Vrouwen en mannen, die den geest in den wijn schenen te willen versmoren, waren daàr aanwezig; er waren afgeleefden van vijf-en-twintig jaren, die daar het leven zochten en er slechts den dood vonden. Het waren de hovelingen van den vreemdeling; het waren de verraders huns vaderlands!

Eene prachtig getooide vrouw stond overeind aan de tafel, en hield de beker in de hoogte.

‘Aan Deodaat!’ sprak zij, ‘aan hem, dien ik het liefst

heb boven u allen, al schittert hij thans door zijne afwezigheid,' voegde zij er op bijtenden toon bij. 'Aan Deodaat, dien gij nog niet hebt kunnen onttronen in mijn hart,' ging zij onbeschaamd voort, zich tot eenige mannen wendende, 'omdat gij de kunst niet verstaat zooals hij, het hoofd te buigen.'

De jongeling had die bloedige spotternij niet verstaan.

'Aan den zoon der Bertholden!' herhaalden eenige vrouwen en mannen, in verstandhouding met de spreekster, en, alsof de eersten vol geestdrift waren voor den jongen edelman, hieven zij hare deels verlepte bloemtulpen met waggelende handen omhoog.

De indruk van het gebeurde des avonds verdween voor eenige oogenblikken uit Deodaat's gemoed. De jongeling trad haastig te voorschijn, als om de zegepraal te volmaken. Op zijn gelaat lag echter eene uitdrukking die Paula, de vrouw welke het eerst gesproken had, opmerkzaam maakte; toch speelde er een glimlach om hare lippen toen zij den binnentredende den vollen beker aanbood. De achterdocht tintelde echter in haar oog, toen zij onder de losse mantelplooien op de borst, den knop van een wapen meende te zien glinsteren.

Deodaat had den beker geledigd en herhaalde dit tot driemaal toe. Het was alsof hij zijn brandend hart door den drank verkoelen wilde; doch het was ook alsof hij den geest der onrust, die op zijn gelaat weêr doorbrak, in den wijn wilde versmoren. Hij luisterde verstrooid naar de woorden die tot hem gericht werden; hij vermeed het ondervragende oog van Paula, en stiet zijne verloofde van zich af, toen hare hand hem den mantel van den schouder nemen wilde.

Die wijde zaal werd hem te benauwd; hij dacht dat eenieder op zijn voorhoofd den eed en het geheim geschreven zag, en in een oogenblik van gewoel bereikte hij weêr den zuilengang, om in de vrije lucht ruimer adem te scheppen.

‘Deodaat!’ klonk hem daar eene stem toe, en eene vrouwenhand greep hem bij den arm. ‘Gij vlucht alsof gij eene misdaad op het geweten hebt!’

Dezelfde vrouw, die in de feestzaal den beker ter zijner eere had opgeheven, stond voor hem. Haar oog vestigde zich doordringend op den jongeling, en als in slaapwandeling voortgetrokken, volgde hij haar gedwee en sprakeloos. Zij bevonden zich weldra alleen in een klein vertrek, waar het licht in de schitterendste spiegels en versierselen weërkaatste.

Deodaat zakte in een zetel neêr, terwijl Paula peinzend voor hem staan bleef. Hij zag niet hoe schoon zij was in haar prachtig gewaad, met den gouden haarband als een diadeem om het voorhoofd. Zijn hoofd leunde op de borst, en indien zij den blik had kunnen zien, dien hij ter aarde vestigde, zij zou gesidderd hebben voor het vuur dat er in brandde.

‘Waarom,’ sprak zacht hare stem, ‘waarom zijt gij zoo neerslachtig, Deodaat? Waarom verschijnt gij, om dus te spreken, in een rouwmantel in het midden van ons feest, alsof gij het spook des rampspoeds wildet zijn?’

De jongeling hief het hoofd op, staarde de spreekster streng in het aangezicht, en liet het daarna weêr zakken.

‘Ik beef voor u, Deodaat....’ hervatte zij. ‘Uw oog brandt; uw gelaat schijnt mij bleek als dat van een doode.’

Zij boog zich halvelings en poogde den jongeling in het oog te staren; te vergeefs! ‘Deodaat!’ smeekte na eene poos hare stem op ontroerden toon.

Toen de jongeling de oogen opsloeg, zag hij dat er tranen in die der jonge vrouw glinsterden. Zij zette zich naast hem neêr, wischte den traan weg en een glimlach kwam andermaal in hare overwolkte oogen op. Vleiend sprak zij hem toe:

‘Gij hebt uwe feestkleêren vandaag te vroeg verlaten,

Deodaat. Uw zwarte mantel maakt u koud als ijs. Leg hem af, en wees steeds de verloofde uwer Paula.'

Zacht trok zij aan de plooiën van den lichten mantel; doch de jongeling rukte hem krampachtiger dicht, en sprak deels lachend, deels boos, deels verlegen, onsamenhangende woorden.

Zij legde haren arm om hem heen, en zag hem smeekend aan.

'Waarom verstoot gij mij?' hervatte de jonge vrouw, 'terwijl ik kort geleden uw aarde en uw hemel was? Wat verschrikkelijke verandering is er toch sedert eenige uren in u voltrokken? Gij rimpelt uw voorhoofd, alsof gij onder een zwaren last gebogen waart; gij zijt somber, alsof u wroeging aan het harte knaagde.'

'Houd op!' onderbrak hij plotseling en gebiedend 'Paula, ik heb rust noodig.'

'O, verzwijg het mij niet, Deodaat; daar weegt u iets op het hart dat, door het aan uwe Paula meê te deelen, eene minder drukkende vracht worden zal.'

'Nooit!... Nooit!...' klonk vervaarlijk zijne stem.

'Hebt gij mij dan niet meer lief, Deodaat?' smeekte Paula op weemoedigen toon.

'Ja.... Neen!....'

'Neen, zegt gij!....' Hare armen vielen machteloos neêr; haar lichaam zakte als door de wanhoop verbrijzeld ineen; luide snikken lieten hooren dat zij weende. De jongeling scheen het niet op te merken: hij bewoog zich niet en toen zij opstond om zich van hem te verwijderen, herriep hij het laatste woord en zij scheen tot een nieuw leven opgebeurd te worden. Zacht vleiend maakte zij den mantel los, en toen deze van den schouder rolde, trachtte Deodaat met eene driftige beweging, het geheimzinnige wapen onder de uitgespreide hand te verbergen. Echter bemerkte hij niet dat de knop ontbloot was.

'Welk een schoon en glinsterend wapen, Deodaat!'

riep Paula, met eene bijna kinderlijke eenvoudigheid, en zoo gulhartig dat de schok, welke den jongeling door de ziel ging, slechts een oogenblik weêrgevoel had; want toen hij de jonge vrouw met den vinger het gladde staal streelen zag, zonder dat hij de minste achterdocht bemerkte, werd zijn gelaat kalmer en morde hij bij zich-zelfen: - 'Zij kent het niet!' - Maar Deodaat zag den blik niet dien Paula op den wapenknop vestigde; hij zag de scherpe trekken niet, die zich op haar gelaat afteekenden; hij voelde vooral de trilling niet die door hare aderen joeg; hij hoorde niet, dat haar hart op dat oogenblik zeide: 'Het geheime kenteeken!'

Toch was de blik, dien zij weêr uit hare donkerbruine oogen tot hem opsloeg, even naïef als dien van een kind.

'Deodaat,' hervatte zij, 'wie heeft u dat schitterend wapen gegeven? Waarom siert gij u met dat zinnebeeld van kracht en moed?'

De jongeling zocht in zijne gedachten eene uitvlucht: hij vond er geen, tenzij nogmaals een ruw en terugstootend woord. Paula zweeg, scheen het gebeurde te vergeten, werd vroolijk en juichend, ging naar de gouden harp die eenige schreden van daar stond, en opwekkende tonen rolden van de snaren. Nu stierven die tonen weg, dan klonken zij weêr; doch zij schenen het vermogen niet te hebben, de zwarte wolk van Deodaat's voorhoofd te tooveren: integendeel, zij hinderden hem. Dan keerde zij tot hem terug en bood hem eene zilveren drinkschaal, met geestrijken wijn aan. Hij greep die en ledigde haar in ééne teug. De glans tintelde opnieuw in zijn oog: het oog van Paula glinsterde ook - Deodaat las er niet in wat die glinstering beduidde.

Plotseling stond hij op, schudde zijne blond-rosse lokken, gelijk de leeuw ontwakend zijne manen schudt, bleef een oogenblik in gedachten verzonken staan, en er zweefde een

spotlach over zijne lippen. Hij scheen den somberen indruk af te schudden.

‘Deodaat,’ zeide de jonge vrouw, terwijl zij verleidend en sluw haar hoofd, waarop een net van juweelen glansde, tegen zijn schouder rusten liet, ‘welk een schitterende dag! Hebt gij den triomftocht in de straten gezien? Wat vermogen onmachtige bedreigingen, in het geheim uitgebraakt, tegen zulk eene macht! Hebt gij gezien hoe de vorst, aan den voet des troons, zijne getrouwen met schatten en gunsten overlaadde? Maar wat zeg ik, Deodaat!’ en zij richtte de glinsterende oogen op den jongeling, alsof eene heldere gedachte in haren geest was neêrghedaald, ‘gij zijt een van die getrouwen, en het wapen dat aan uwe zijde hangt, is een geschenk van den vorst, niet waar? Men had het mij gezegd, dat de vorst zijne weldaden en rijkdommen op u zou doen neêrdalen; dat hij u voorbereidde, om aan zijne zijde op te klimmen en daar groot en aanzienlijk te worden.’

Het oog van Deodaat flonkerde bij die woorden. Hij greep koortsachtig de hand van Paula, en vroeg met eene driftige stem:

‘Wie heeft u dat gezegd? Wie heeft u dat beloofd, Paula?’

‘Een machtig vriend,’ sprak de vrouw, terwijl zij met een heimelijken blik zijne gemoeds-aandoening gadesloeg.

‘Neen,’ hervatte Deodaat somber; ‘ik ontving het niet van den vorst.... Doch, herhaal het mij, Paula: wat heeft die machtige vriend gezegd?’

‘Hij sprak mij van uw tegenwoordige en van uwe toekomst; hij wist dat gij de laatste penningen in den maalstroom der vreugde geworpen hadt.... Maar hij wist ook, dat de vorst den zoon van Berthold zou gedenken, hem doen opstijgen voor de oogen des volks, omkroond en door het purper omhangen; hij wilde hem rijk in goud en

titels maken, omdat hij weet dat het geslacht der Bertholden een machtigen invloed op het volk heeft.’

De jongeling zag het meisje twijfelend in het aangezicht, en vroeg indringend:

‘Spreekt gij waarheid, Paula?’

‘Deodaat, die vraag is beleedigend.... Doch, zoo waar is het, als er een God hierboven leeft!’ en plechtig stak zij de hand ten hemel.

‘En verder?’

‘Als hij hem zoo hoog verheven hadt,’ sprak Paula geheimzinnig voort, ‘wilde hij hem tot landvoogd aanstellen, en even als hij zelve, zijne zegekar door het volk laten rondvoeren.... Zoo laag de Bertholden thans gedaald zijn in geldelijke macht, omdat de vader het hoofd niet buigen wil voor den vorst die den scepter draagt, zoo hoog zullen zij zich verheffen in den zoon....’

De jonge man liet het hoofd in de palm der hand zakken. Dààr lag hij dan voor hem, die droom van grootheid, welke hem als eene wroeging de ziel doorploegd had; dààr, voor zijne voeten, lag nu meer dan hij had durven hopen: hij had slechts goud gevraagd, en men wierp er de macht van bevelen en het vorstelijke purper bij!

‘En wat verlangt men van mij?’ vroeg hij nadrukkelijk.

‘Onverbreekbare gehechtheid aan den tegenwoordigen heer en meester van dit land. Gij, Deodaat, moet als de verzoener optreden tusschen den vorst en diegenen, welke nog verbitterd, zijne macht durven trotseeren. Eén hinderpaal is er slechts.... en dat is de zoon van den verjaagden koning, die stoutmoedig de hand naar de kroon uitstrekt. Dien moet gij als uw vijand bevechten!’

Driftig richtte de jongeling zich op. De adder, onder de rozen voortsluitend, stak eensklaps al te vinnig; doch juist de hevigheid waarmeê Deodaat zich uitliet op dit voorstel, gaf aan de doortrapte spionne de zekerheid dat zij de gevoelige plek had aangeraakt.

Toch huichelde zij voort.

‘Deodaat!’ sprak de vrouw kalm en met nadruk, ‘wat schrikkelijken avond hebt gij beleefd? Zijt gij dan zinneloos geworden? Gij dreigt mij als ik u spreek van eene der grootste machten der aarde; als ik u purper, macht en goud voorstel! Verstoot dit alles,’ ging zij nu op scherper toon voort, ‘en dat het naberouw u het harte afknage, als gij een ander met dien rijkdom zult overladen zien, terwijl gij misschien bedelend door de straten kruipen zult.’

‘Vrouw!’ bulderde de jongeling ‘gij beledigt mijnen trots.... Beef!’

‘Beven?’ gaf zij ten antwoord en verhief uitdagend de stem. ‘Wel, ik zag de doodsrolling over uwe leden jagen, toen ik u man tegen man stellen wilde.... Ik heb lang aan uwen moed geloofd, als ik u zelfs baldadig de vuist ten hemel opheffen zag.... Thans beeft gij reeds voor uws gelijken, en gij durft slechts eene zwakke vrouw tarten.... Neen, u zal de toekomst welke ik u voorspiegelde, niet ten deel vallen!’

‘Hou op!.... Wat ik voorheen was, ben ik nog; ik beef voor geen tegenstrever.’

Inderdaad hij had de lichamelijke kracht niet berekend; hij herinnerde zich den handdruk van Hugo; hij voelde nog den kus der broederschap; hij herdacht den eed, dien hij in het gewelf gezworen had. Hij had weêr de geheimzinnige stem gehoord, welke plechtig door die gewelven klonk: doch nu is hij reeds weêr bedaarder. De laatste woorden van Paula hebben hem iets van den vroegeren trots weêrgegeven en elk oogenblik dat heenvliegt, geeft zijne ziel aan de verbastering terug, die hij, sluw als eene slang, voor het oog der zijnen had weten te bedekken. Die ziel was tot in het diepste toe verkankerd: zij was gereed om voor ieder afgodsbeeld te kruipen. God en vaderland - hij heeft het reeds gezegd - waren voor hem slechts holklinkende woorden.

‘Paula,’ herhaalde hij, ‘ik beef niet.... Ik zal Hugo onder mijne vuist verpletteren.... Ik haat hem tot in het diepste mijner ziel, dien hoogmoedigen jongeling! hij, die zijn hoofd slechts uit de vergetelheid opheft, opdat wij allen het onze zouden bukken, nadat wij hem eene kroon op den schedel hebben geplaatst.’

‘Zoo spreekt de man!’ liet er Paula op volgen. ‘Straks dacht ik dat gij een grijsaard geworden waart, die, na een leven van geestkracht, bijgeloovig begint te worden. Welnu, stel dit wapen,’ en zij legde de hand op den knop van den ponjaard, ‘ten dienste van den vorst, en eer de morgen schemert zal het goud u in de opengespreide hand regenen.’

‘Wie zijt gij, dat gij zóó iets durft beloven?’

‘Eene vrouw die u bemint, die u gelukkig wil zien worden, en die slechts handelt in naam van den machtigsten vriend van den vorst... gij kent hem....’

Na een oogenblik denken sprak Deodaat.

‘*Dit* wapen niet! Het brandt mij aan de zijde. Het is een gezel, die mij onrust inboezemt. Neen, *dit* wapen wijd ik nooit den vorst toe: maar zie’ en met eene driftige beweging brak hij het op de knieën en naar het venster tredende, rukte hij dit onstuimig open. ‘Zie, ik werp de brokken uitdagend naar dien God, wiens naam ik in mijnen eed heb aangeropen, en dat zij neêrvallend, den boezem van het vaderland doorbore, dat ik er meê verdedigen moest!’

Hij had het gebroken wapen buiten geworpen, en hoorde het met een dof geluid op den grond vallen.

Paula grimlachte.

‘Dat wapen’ sprak zij, ‘was u door de samenzweerdere gegeven, Deodaat.’

‘Hoe weet gij dat?’ onderbrak de jongeling driftig.

‘Ik heb het geheimzinnig teeken herkend, want ik ook heb eens tot die secte van dweepers behoord; ik ook heb

eens die partij van verguizing en armoede verkozen, boven die van weelde en geluk, hetgeen men dààr vergoeden wil door den broederdronk aan een en denzelfden beker; door droomen van toekomst die nooit waarheid zullen worden; door vaderlandsche kreten, waarvan een spotlach de weêrgalm is.... Belachelijke wereldhervormers, die denken de hemelen te kunnen verzetten en die te vergeefs, met hunne kinderhanden, naar het blauwe uitspansel reiken!... O, laat ons liever het tegenwoordige beminnen; ons met rozen kronen eer zij verflensen en de grootheid dààr, in de wezenlijkheid, zoek en.'

Zij wees op de stad, die hare prachtgebouwen voor zijne oogen uitstreckte.

Het oog van Deodaat bleef strak daarheen gericht. Hij had reeds afgebroken met de zijnen. Hij hechte zich aan de tooverwoorden van Paula! Hij verdrong het dreigende beeld zijns vaders en dat der weenende Mirenda uit zijne gedachte; hij waande zich machtig, rijk, omkroond en ompurperd!

'Paula,' zeide hij geheimzinnig, 'zweert gij mij, nooit te zullen zeggen dat ik het ben, die den sluier van het geheim heb opgelicht.'

'Waarom twijfelt gij aan mij? Deodaat....'

'Genoeg!... Welnu, die Hugo waarvan gij spreekt, is in mijne macht. Hij is hier, en slaapt misschien gerust op dit oogenblik. Zijn vader, een bedelaar, vergezelt hem. Ha! in mij licht de toekomst!... Ik ben op dit oogenblik de machtigste des lands: want in mijne hand berust het lot der beide partijen. Ik heb ze hier, hier in mijne hand, Paula!' en hij grinnikte als een duivel.

Daarna greep hij zoo dikwijls den wijnbeker, dat zijn geest bedwelmdde. Terwijl hij daar neêr zat, stamelde hij onsamenvangende woorden, die Paula luisterend opving. Met den beker in de bevende hand, en uit welken hij den wijn op het tapijt stortte, sliep hij in.

Toen richtte Paula zich op, en hem met een oog vol verachting beschouwende, sprak zij:

‘Het masker afgeworpen! De taak is volbracht! De zoon der Bertholden is de verrader zijns lands geworden; het volk zal hem vloeken, en die gevreesde naam zal niet meer dreigend tegen onzen vorst opstijgen. Rampzalige jongeling! ik heb nooit liefde voor u gevoeld; soms had ik medelijden met uwe verblindheid.... Thans veracht ik u!’

De jongeling sliep en morde in zijnen droom de woorden: ‘Rijkdom... macht... goud... Paula....’ Zij beschouwde hem nog een oogenblik en verliet het vertrek. De geheimen waren in de macht eener spionne, die ze tegen goud ging verkoopen.

Het vaderland was verraden!

In eene eenzaam gelegen en vervallen woning lag de oude koning op eene sponde te rusten. Hij was afgemat en ziek. Een flauw licht brandde op de tafel, en liet aan de legerstede twee personen ontwaren, wier blikken zich met bezorgdheid op den lijder vestigden. Die personen waren Hugo en Mirenda.

De grijze Berthold zat wakend aan den ingang van het huis; hij hield in zijne knokkelige hand een vuurwapen geklemd, als wilde hij aan elken aanval weêrstand bieden. Hij was neêrslachtig, zijn oog zocht te vergeefs zijn zoon, die den voet nog niet over den dorpel gezet had, en aan de reeds verzwakte hand zijns vaders alleen, de bescherming van den koninklijken stam had overgelaten. Hij had gewenscht hem aan zijne zijde te zien. Zijn hart beschuldigde dien zoon; maar ook datzelfde vaderhart had hem reeds vergiffenis geschonken; want hij beminde hem vurig en had zijne hoop op zijn kind gebouwd.

De oude koning sliep.

Hugo wendde van tijd tot tijd zijn blik van den grijsaard,

om dien op Mirenda te laten rusten. Dat meisje was schoon, in de vervoering des geestes, zooals hij haar in het gewelf had gezien; maar nog schooner was zij aan het bed van den lijder. Zijn hart scheen zich aan haren blik te kluisteren, of zij dan ook de nederige rol van pleegzuster volbracht, of met haar helderen oogslag het gansche vaderland omvatte.

Hij naderde haar en zijne hand op de hare leggende, sprak hij met diep bewogen stem:

‘Mirenda, ik ben u dankbaar voor de liefde die gij mijnen vader bewijst. De vermoeienis, de aandoening hebben hem veel doen lijden; doch gelukkig! hij vindt in u een beschermengel die over hem waakt.’

Het jonge meisje antwoordde niet. Zij sloeg de oogen neêr, haar hart klopte sneller dan naar gewoonte, bij het hooren dier woorden, bij het gevoel van de drukking zijner hand.

‘Men ontmoet op zijn levenspad niet altijd een wezen, Mirenda, dat met den lijder lijdt; dat, zooals gij, gevoel heeft voor hetgeen de arme vader vroeger geweest is.... O, heb dank!’

‘Ik bid u, spreek zóó niet....’ zeide de maagd. ‘Ik volbreng mijn plicht, prins; een dubbelen plicht als Kristinne en als kinds des vaderlands.’

‘Hoe weinigen, Mirenda, begrijpen dien! Hoevelen zouden zelfs beducht zijn, een blik op dien armen grijsaard te werpen, uit vrees dat die blik hun den dood kosten zou - en gij, gij durft hem ondersteunen, uw huis voor hem openen en aan zijn bed waken gelijk aan dat eens vaders.’

‘Wij hebben hier niets te vreezen...’ onderbrak het meisje twijfelend.

‘Ik geloof het, en mijn gemoed is rustiger, dan het zijn zou als ik door de macht van bajonetten omringd was.... Hij slaapt!’ sprak de jongeling voort, terwijl hij voor het

bed trad. ‘Slaap in vrede, arme vader! Droom, in dit oogenblik van rust, van alles wat u lief was op deze wereld, en dat het noodlot onder zijne ijzeren vuist verbrijzeld heeft!’

Hij kuste het hoog gewelfde voorhoofd des grijsaards, en keerde tot zijne gezellin terug.

‘Zoo zacht heeft hij in langen tijd niet gerust, Mirenda. Zijn slaap is anders koortsachtig en door droomen afgebroken. Altijd kwelt hem het beeld der toekomst, en in zijn slaap heb ik hem somtijds hooren zeggen: “Hugo, mijn zoon, gij hebt geen vaderland, geen ouders meer!....” Mirenda, als hij die daar oud en vermagerd neêrlicht, mij ontrukkt werd, zoudt gij dan zijnen zoon, den armen dwaler, het kind des gevallen konings, in den kring van uw huisgezin willen opnemen?’

‘Ja!’ sprak zij, met eene hemelsche uitdrukking op het gelaat. ‘Ik zou dat kind beminnen als een broeder, ik zou het eerbiedigen als mijn vorst.’

‘Waarom dat, Mirenda? Wat blijft er van den vorst over?... Zie, daar ligt hij.... Zijn purper is een arm kleed; zijn troon, eene gebedelde legersteê; zijn diadeem, een krans van zilveren haren, door den rampspoed om zijn hoofd geweven; zijn scepter, een stok, op den weg gevonden.... Neen, spreek mij niet als kind des konings; bemin mij als uws gelijken, als kind des ongeluks, want zóó heb ik de wereld leeren kennen.’

‘Dan hebt gij haar wel wreed, maar in onverbiddelijke waarheid leeren kennen. Des te beter koning zult gij zijn, prins....’

‘Ik voor mij, koester geen droomen van grootheid en macht, Mirenda. Dààr,’ en hij wees nogmaals op den eerbiedwaardigen man, ‘dààr ligt het machtig beeld van het ontwaken uit die droomen. Ik wil als kind van den lande het wapen opnemen en tegen den verdrukker strijden; doch ik zal mij nooit, door mijn naam of geslacht, aan het

volk opdringen. Riep het mij echter ten troon, dacht het dat ik waardig wezen zou hun opperhoofd te zijn; dat hij, die in de school des onspoeds is opgekweekt, het volksgeluk zou kunnen bewerken, ik zou het mij ten heiligen plicht rekenen, aan dien oppermachtigen oproep te gehoorzamen.'

'Dat is edel!' klonk nu de stem van Berthold, en opziende, zag men de lange gestalte des grijsaards, altijd met het wapen in de hand, in de geopende deur. Hugo wilde naar hem toesnellen, doch hij stak de hand uit en fluisterde: 'Blijf!...'

'Trouwe grijsaard!' sprak de jongeling zacht. 'Mij dunkt, als de hemel viel om ons te verpletteren, dat gij dien met uwe machtige handen zoudt tegenhouden. Gij, uw zoon en Mirinda, vormen een geheiligd drietal, dat de hoop des lands in zich bevat.'

'Mijn zoon!' zuchtte de grijsaard, en hij schudde het sneeuwblankehoofd. 'De zoon is jong; hij is nog geen man, die zich van de wereld kan losscheuren en onverdeeld den vaderlande toebehooren. Ik had hem hier verwacht, opdat hij met zijn vader over u beiden waken zou. Hij is niet gekomen.... God geve hem kracht voor de toekomst!'

Die woorden waren op diep bewogen toon uitgesproken. Langzaam verdween de grijsaard, om naar zijn wachtpost terug te keeren. Het was alsof een bang voorgevoel zijnen boezem beknelde. Mirinda scheen hierin te deelen; want sedert de naam van Deodaat over de lippen des grijsaards gevloeid was, werd zij droevig.

'Waarom,' sprak Hugo, 'laat gij beiden het hoofd hangen, als de naam mijns vriends gehoord wordt? Waarom zie ik een traan in uw oog glinsteren, Mirinda? Is het om hem, dien ik te vergeefs in uw midden zoek?'

'Deodaat schuwt onze nederige woning,' zeide zij smartelijk, 'en vergeefs is mijn gebed, dat hij zich met ons, in een nederig bestaan, zou vergenoegen. Hij is goed, ja!

maar er woelt hem iets onbegrepens in de borst.... Mocht dat onbegrepene ten dienste der heilige zaak zijn.'

'Dat zal het zijn! Een zoon der Bertholden kan geene andere gedachten in het hart koesteren. Met hem en u staar ik de toekomst hoopvol in; want, Mirenda,' en zijne stem beefde van ontroering, 'ik zou u altijd aan mijne zijde willen zien. Het ongeluk zou ik des te fierder dragen, en uwe deugd zou mij beschermen, om in den voorspoed niet verdorven te worden.... Val mij niet in de rede: ik wenschte dat ik altijd, zooals nu, uwe hand in de mijne mocht gedrukt houden; maar ik wenschte ook dat uwe stem, die mij zoo zusterlijk toeklinkt, mij nog zoeter woorden toesprake. Ontstel u niet over hetgeen uit mijn hart voortvloeit. Ik heb u gezien en een gevoel in de borst ontwaard, dat mij onweêrstaanbaar tot u trok.... Ik beminde u bij het eerste oogenblik....'

Het meisje trad in eene vensternis, waarin de maan haar volle licht wierp.

De prins volgde haar stap voor stap.

'Herinner u, dat gij de zoon des konings zijt!' sprak zij plechtig.

'Waarom mij dat doen gedenken? Ik herinner mij integendeel, dat ik in den vreemde ben opgevoed en nooit de troostrijke woorden eener moeder of zuster gehoord heb; dat ik dorst gevoel naar de liefde eener vrouw, die voor mij beiden zou vervangen. Ik herinner mij, Mirenda, dat ik zóó veel en zóó diep geleden heb, dat ik wel verdien een weinig balsem op mijne gewonde ziel te voelen leggen. O, spreek mij niet van diadeem of gouden scepter... zij heelen de rampen des levens niet; zij verbergen ze slechts voor het oog der kortzichtige menigte. Mirenda, bemin het kind van den armen dwaler....'

'Als eene zuster!' smeekte zij.

De jongeling zweeg en was diep bewogen. Ook de maagd was diep aangedaan, legde hare hand op haar

jagend hart en zag deelnemend naar het vorstelijke kind, aan 't welk die titel een last scheen.

‘Ik doe u lijden,’ sprak zij, ‘maar ik smeeke het u, vraag geene andere liefde. Ik mag het hart des jongen konings niet verdeelen, als het vaderland dat hart onverdeeld eischt.’

‘Onverbiddelijk!’ morde hij. ‘Maar het vaderland zal mij des te dierbaarder zijn, als mijn hart zich inniger met het uwe zal mogen vereenigen.’

‘Spreek zóó niet,’ onderbrak zij hem op onrustigen toon. ‘Weet gij wie ik ben?... Kent gij mijne afkomst?... Een enkel woord zou u ontgoochelen... Ge denkt uwe liefde te ontboezemen aan een kind, uit het adellijkste geslacht des lands gesproten....’

‘Zijt gij dan de dochter der Bertholden niet?’

‘Neen, prins! Ik ben eene arme vondelinge, die door den edelen Berthold als zijn kind werd aangenomen. Ik herinner mij flauw, dat ik half naakt door de straten dwaalde, toen de hand van den grijsaard mij werd toegereikt.’

‘En uwe moeder dan?’

‘Ik heb nooit eene moeder gekend. Daarom beschouw ik het vaderland als de mijne. Ik moest wel iets hebben om te beminnen, naast God en mijn weldoener.’

‘Edel kind!’ sprak de jongeling, terwijl in zijn oog een sprankel van bewondering schitterde. ‘Wie gij ook zijn mocht, ik bemin u! Gij hebt deugd, en deugd is de ware adel.’

‘Koester geen droomen in uw gemoed, die het later zullen doen bloeden. Gij zijt jong en geeft gehoor aan de oogenblikkelijke inspraak van uw hart; maar is er niet eene stem, die hooger spreken moet dan deze? Ja, het belang des volks.... Stil, luister!’

De grijze koning droomde en sprak afgebroken woorden:

‘.... Kroon en staf.... het volk buigt.... eene vorstelijke

bruid.... O, mijn zoon, mijn zoon! ik zegen u, gij hoort den volke toe....’

‘Hooft gij die woorden, prins?’ fluisterde Mirinda met eene diep bewogen stem. ‘Laat mij arm en vergeten, verre van den luister dien u wacht. Laat mij beneden in de rangen der samenleving, naar mijne moeder, of ten minste naar haar vergeten graf zoeken. Dat elk van ons den stand betrachte, ons in de samenleving voorgeschreven, en als ooit, in later tijd, onze wegen nogmaals in elkander loopen - herinner u dan dat Mirinda een zusterlijk gevoel voor u in den boezem draagt.’

Hugo antwoordde niet; toon en woorden hadden hem diep getroffen. Hij gevoelde dat hij onmachtig was om tegen haren wil te worstelen; hij begreep ook dat de staatkunde, misschien spoedig, een diepen afgrond tusschen haar en hem zou kunnen doen ontstaan, en gehoor gevende aan die inspraak zijns harten en zijn gevoel overmeesterend, zeide hij:

‘Gij hebt gelijk. De zoon des konings mag niet verhoord worden. Hij mag geen rust vinden aan de zijde eener vrouw, die hij bemint - een geluk, dat aan den armsten hutbewoner gegeven is. Niet waar, den vorsten legt de staatkunde gevoel en liefde op, en ik ook, hoewel vorst zonder land, moet onder die wet bukken. “Het vaderland eischt het!” zegt men. Het is waar, Mirinda; de koning en zelfs diens zoon, is de eerste slaaf van zijn land; hij moet dikwijls zijn eigen geluk, voor dat zijner onderdanen kunnen opofferen. Gij ook wilt het zoo.... Mirinda, bemint dan steeds uw broeder Hugo.’

Beider handen strengelden zich ineen: het voorhoofd der maagd helde neêr en zij voelde dat Hugo met zijne lippen het aanraakte. Zoo bleven zij een oogenblik in stille aandoening staan, toen Berthold's stem eensklaps die versmelting van gevoelens kwam storen.

‘Verraad! verraad!’ riep hij op gesmoorden toon.

Eene rilling liep over de leden van Hugo en Mirenda. De grijsaard wees, bij het eerste licht des dageraads, de blinkende wapens van eene groep soldaten die den heuvel afkwam. Op de schemerige hoogte bemerkte men eene donkere gestalte, welke die eener vrouw scheen te zijn en wier arm zich een oogenblik naar het huis van Berthold uitstreckte.

‘Vlucht! vlucht!’ riep de oude; ‘redt den koning! Bij al wat u heilig is, redt u beiden!’

‘Laat mij aan uwe zijde staan!’ sprak de jongeling met flonkerend oog.

‘Red u! ik gebied het.... Ga, spring te paard! Wat vermogen wij tegen overmacht en verraad!’

De stem des grijsaards klonk krachtig en doordringend. Hugo begreep hem: de vlucht was het eenige wat hem overschoot. De fiere jongeling had echter liever willen strijden tot den dood.

Vurig wierp hij zich aan de borst van Berthold, riep hem ‘Vaarwel!’ toe en verdween met éénen sprong in het vertrek, waar de oude vorst, door de stem van Berthold opgewekt, reeds op Mirenda's arm leunde.

‘Berthold!’ riep de oude koning; ‘vaarwel, Berthold, vriend!’

‘God zegene u, mijn vorst!’ was het antwoord, en de twee grijsaards gaven elkander den broederkus.

De grijsaard keerde naar zijn post terug. Reeds klonk de stem des bevelhebbers nabij de woning. Het hart van Berthold was, in het dringendste gevaar, kalm; nu echter klopte het, bij de gedachte aan de vluchtelingen, sneller dan gewoonlijk. De stem des aanvoerders eischte de woning op; die des grijsaards weigerde fier. Geen Berthold boog het hoofd voor het bevel eens overweldigers. De grijsaard vreesde niets voor zich-zelfen. De gevangenis? Hij had reeds een groot deel zijns levens daarin doorgebracht, en er zijn haar zien vergrauwen. Den dood? Hij

beefde niet meer voor dien laatsten bode der rust; want hij hoopte op zijn zoon: al was het dat de gedachte aan hem, zijn hart ook onrustig worden deed.

Bij het herhalen der bedreiging van buiten, knakte de haan van het geweer des grijsaards: hij scheen besloten den toegang duur te zullen verkoopen. Weldra dacht hij een zich verwijderend gedruisch, gelijk aan den galop van een paard, te hooren. Allengs verstierf het in de verte. Een oogenblik daarna trad Mirenda binnen en sprak:

‘Zij zijn in Gods handen!’

Toen zakte zij op eene bank neêr, en het aangezicht in hare handen verbergende, bad zij voor beiden. Zij had den zoon, met zijn vader aan de borst geklemd, zien vluchten; maar de zoon des konings had haar iets gelaten dat haar hart nog trillen deed: eene broederlijke omhelzing.

Berthold sloeg een dankbaren blik ten hemel; het geweer ontsnapte aan zijne hand.

Toen begreep hij dat de vluchtelingen veel tijd zouden winnen, als hij de deur opende en de soldaten, naar eene verdwenen prooi liet rondzoeken. Hij gehoorzaamde eindelijk op het bevel des aanvoerders, en een woeste hoop krijgsknechten stormde weldra binnen. Men maakte zich onmiddellijk van den ouden Berthold meester, en nadat men lang te vergeefs had rondgezocht, greep de bevelhebber den oude bij de borst en duwde hem toe:

‘Waar is hij verborgen?... Spreek....’

‘Wie?’

‘De bedelaar, die zich koning noemt.’

‘Ellendige beleediger!’ sprak de grijsaard op verachtenden toon. ‘Die koning,’ ging hij plechtig voort, ‘bereikt onder Gods bescherming, op dit oogenblik, de grenzen van zijn land.’

Het oog des aanvoerders fonkelde.

‘Hij schulde hier!’ hervatte hij.

Mirenda trad vooruit; de grijsaard hield haar terug.

‘Op dit voorhoofd,’ sprak Berthold, ‘zal de bloes der leugen niet stijgen.... Ja, hij toefde hier.... Dààr, op die legerstede heeft hij zijn grijs hoofd laten rusten. Als vorst heb ik hem gehuldigd; als arme dwaler stond mijn huis, de schuilplaats der gastvrijheid, voor hem open.’

Een woord des aanvoerders, en men boeide den ouden man. Een deel der soldaten verspreidde zich in den omtrek, om, zoo mogelijk, de vluchtelingen te achterhalen.

Bij het zien der boeien om de handen des grijsaards, berstte Mirenda in tranen los en liet hare tranen op die knellende banden vloeien.

‘Ween niet, smeek niet,’ sprak Berthold; ‘mijne handen zijn daaraan gewoon geworden. Men kan mij verbrijzelen, maar buigen zal ik niet.... Komt!’ zeide hij verder, zich tot de wachten richtende, ‘voert mij naar de gevangenis.’

Omringd door de soldaten, ondersteund in zijn gang door Mirenda, trad Berthold de stad in.

Middelertijd ontwaakte Deodaat.

Het gebeurde van den nacht rolde als een droom voor hem heen, en hij zou aan de waarheid getwijfeld hebben, als het morgenlicht niet op eene menigte goudstukken, die op de tafel verspreid lagen, geschitterd had.

‘Goud!’ riep hij uit, terwijl zijn brandende blik op de prachtige munt staarde. ‘Goud!....’ en zijne gekromde vingers scharrelden door het metaal. ‘Paula! gij zijt een engel des goeds!.... Goud! Ha, de klank die dààr uit opstijgt, streelt mijne ziel en voorspelt mij de toekomstige macht!’

Nadat hij den schat lang genoeg beschouwd had, telde hij de *silverlingen*, waarvoor hij vorst en land had verkocht. Hij grinnikte van genoeg gelijk een duivel; want de som was groot en in de toekomst lag meer dan dat voor hem bereid. Daarna verborg hij het geld op zijne borst;

dàar kon het tot geruststelling dienen voor die oneerlijke jaging, welke sinds lang zijn hart in beweging had gehouden.

Met eene helsche uitdrukking op het wezen trad hij aan het venster, opende het, en wierp een beheerschenden blik over de stad. Hij dacht dat zij reeds onder zijne vuist beefde.

Een vroegtijdig gewoel stoorde zijn droom: eene groote schare volks verdrong zich in de straten. Hij zag de wapens van soldaten boven eene zwarte massa flikkeren, en nogmaals liep een ijselijke grijnslach over zijn gelaat.

In het midden van de groep zag hij twee gestalten: hij dacht den ouden koning en zijn zoon te herkennen.

Eenige oogenblikken daarna verliet hij Paula's paleis. Op eenige schreden van daar hield hij plotseling stil; Miranda stond voor hem: haar gelaat was bleek, haar oog betraand.

Door de beweging die Deodaat maakte, klingelde er een goudstuk op den grond en het rolde voor Miranda's voeten.

‘Goud!’ sprak zij en haar blik vlamde op het oog des jongelings.

‘Ik heb gespeeld!....’ was het somber antwoord.

‘En terwijl gij speeldet,’ ging zij voort, ‘verraadde men het vaderland, en sleepte men uw grijzen vader naar de gevangenis.’

Deodaat ontstelde; zijn hart riep hem toe: ‘Vergissing!’

Miranda greep hem bij de hand en sprak:

‘Kom, wij moeten hem redden.’

‘Dat zullen wij!’ was het antwoord.

III.

Zij hielden aan het kerkhof stil.

Eenzaam en verlaten was die plaats. Er waarde eene akelige mistroostigheid, al schoot de zon haar koesterende stralen op het veld der dooden; al blikkerde zij op de dauwdruppels, nu schoon als peerlen en diamanten; al steeg de vogel juichend ten hemel, terwijl hij misschien boven de rustplaats der afgestorven, de wieg zijner jongen had gebouwd.

De treurwilg boog zich over gebroken gedenkteekenen, en schudde er zijne koude tranen op neêr.

De godsdienstige herinneringen waren verbrijzeld of geschonden: het scheen zelfs, dat de vernieling des vaderlands de rustplaats der dooden niet spaarde.

Niet ver van den ingang lag een gebroken grafzerk, waarop het grauwe mos, de vriend des tijds, zich als een vijand der herinnering verspreidde, en het eiloof kronkelde er zijne ranken over. Echter toonden verdroogde bloemen die er op gestrooid waren, dat kort geleden dit graf nog door een liefderijk wezen bezocht werd.

De voet des jongelings stiet tegen het gesteente. Hij stond verschrikt stil.

‘Waarheen geleidt gij mij, Mirenda?’

‘Naar het graf uwer moeder!’ was het antwoord.

Deodaat aarzelde.

‘Waarom hebt gij mij hier gebracht?’ hervatte hij.

‘Om eenige oogenblikken haren geest te bidden, Deodaat. Herinner u, dat uw leven het hare kostte, hoe vurig zij u ook verlangd had en reeds vóór uwe geboorte beminde. Daarom zeide uw vader steeds: ‘Als eene ramp

u treft, herinner u dan harer, opdat haar geest zich met den uwen voor God vereenige! ‘Deodaat,’ ging het meisje voort met tranen in de oogen, ‘wat schrikkelijker ramp kon op ons, dwalende kinderen! neêrstorten, dan dat men uw grijzen vader in de gevangenis wierp.’

‘Dat is waar; doch waarom bidden op dit oogenblik?’

‘Bidden geeft kracht aan de ziel. Het geeft ons betrouwen op Hem!’

‘Inbeelding!’ onderbrak de jongeling; ‘vrouwen en kinderen bidden; wij, mannen, zoeken kracht in ons-zelfen, en hierdoor zouden wij de hemelen kunnen bewegen.’

‘Wat godslastering vloeit daar over uwe lippen, Deodaat! Wilt gij den geest uwer moeder dan van u vervreemden?’

‘Genoeg!’ hervatte de verrader en zette zich op den arm van een naast hem staande kruis neêr, terwijl hij de kin in de palm der hand rusten liet. ‘Gij zegt dat mijn vader in den kerker zit: welnu, ik zal hem redden.’

‘Mocht het waar zijn!’ sprak Mirinda. ‘Dan, Deodaat, zouden wij ons nog kunnen opbeuren van den slag, dien ons dezen nacht het verraad toebracht.’

‘Verraad, zegt gij?’ onderbrak hij scherp en vestigde zijn brandenden blik op den grond. ‘En wie zou de verrader zijn?’

‘Ik weet het niet, Deodaat. O! wat afschuwelijk mensch moet hij zijn, die zoo wreed eene gansche toekomst vernietigt, en ons onzen steun en onze liefde ontroof, niet waar?’

Eene krampachtige uitdrukking vertoonde zich op Deodaat's wezen. Zijn oog was hel als eene ster in den nacht. Hij hield de eene hand tegen het kloppend hart gedrukt; doch hij gevoelde de klopping niet: hij hoorde niets dan het gerammel van het goud. Dat immers was ook de eenige stem die rechtstreeks tot zijne ziel sprak.

‘Ha!’ herhaalde de jonge vrouw, ‘hoe laf was die

verrader. Arme grijsaard! na zooveel jaren onder ramspoed gebukt te zijn, is u misschien het lot der martelaren bereid.'

'Nooit!' sprak de verrader driftig.

'Deodaat, van waar die stellige hoop?'

De jongeling antwoordde niet: hij scheen in gedachten verdiept. Niettegenstaande de verzekering die zijne lippen gaven, dacht hij een oogenblik, het bloedende hoofd zijns vaders, door den beul afgeslagen en voor hem heen, door het gras te zien rollen. Hij verzette dat beeld door zijne droomen van toekomst, van grootheid en macht. Deze golfd en op het veld des doods, waar alles spreekt van vergankelijkheid en vernieling, ja, zelfs dàar, voor hem heen in een vloed van purper en goud.

'Wat hoop koestert gij?' hervatte Mirenda. 'De grijsaard, wiens mond de leugen vrees, heeft bekend dat de oude koning en zijn zoon onder ons dak hebben geschuld.'

Na eene poos aarzelens, sprak de jongeling met trotschheid:

'Ik heb invloed bij den vorst, en hij zal mij mijn vader ongedeerd weergeven. Doch waarom zich zoo onvoorzichtig tegen de heerschende macht verheffen? Waarom het tegenwoordige en het toekomstige in de waagschaal werpen, ten voordeele van anderen? Wat heeft die verhevene zaak, zooals men haar noemt, ons opgeleverd?... Niets dan ellende, vernietiging van onzen adellijken naam, ontluistering van ons blazen, vroege grijsheid en gevangenis voor den vader, en voor den zoon....'

'Welke taal, Deodaat!' sprak Mirenda met eene onrustige verwondering. 'Gij zijt zoon en vaderlander!'

'Ha!' lachte hij helsch; 'ik ben vaderlander, ja! Maar ik werp die kleurrijke en dichterlijke droomen weg, waarmede gij allen de toekomst omhult. Ik verwezenlijk al uwe droomen in twee grijsaards, die krachteloos en ge-

broken tegen eene bruischende zee worstelen, die trachten elkander te willen redden door zich aan elkander vast te klampen. De zinneloozen! Zij zinken beiden naar den afgrond!’

‘Gij spreekt als een vijand. Wie geeft u zulke woorden in den mond? Aan u, die de zoon zijt van Berthold, van den wijzen man, zooals het volk hem noemt. Deodaa, het ongeluk uws vaders maakt u onrechtvaardig jegens hem. Gij veroordeelt een gansch leven van opoffering en ziele-grootheid; gij vergeet dat hij u, in een plechtig oogenblik, eens toeriep, als hij sprak van de zaak des vaderlands: “Wees liever vrij in een bedelkleed, dan slaaf in een purperen mantel!” En zoudt gij het betreuren dat zulk een purperen mantel, voor het algemeen welzijn, ten beste gegeven werd? Neen, goede broeder, het zinnebeeld des vaderlands is de worsteling van die gebroken grijsaards niet: het zijn twee jongelingen vol levensgloed, die onder hunne geestkracht den troon des overweldigers zullen doen vallen.’

‘Spotternij!’

‘Deodaa, in den naam van God! zeg mij... vanwaar komt die wanhoop over onze toekomst, en die invloed welken gij op den vorst bouwt?’

‘Dat verwondert u, Mirenda? Ha! gij denkt dat Deodaa, nog altijd een kind was dat gij in dien weg kondet slingeren, welken gij goedvindt; gij waant mij nog altoos jong, krachteloos en nietig; gij denkt dat ik de zwakke jongeling nog ben, die, smeekend om uwe liefde, het hoofd op uwe knieën neervleien en gedwee als een lam op uwe wenken draafde.’

‘Zwijg! herinner mij dat niet!’ en zij sloot eene wijl de oogen, alsof de herinnering haar pijnigde.

‘Sinds,’ sprak hij voort, ‘heb ik het hoofd fier gelijk het eenen Berthold betaamt, beginnen te dragen en zij, die het vroeger trotsch verhieven, omdat ik het mijne boog,

hebben het hunne laten zakken. Ik zal den naam van mijn geslacht opbouwen, mijn wapen opnieuw verheffen en met luister overspreiden, en zij, die tegen mij opstaan, zal ik onder mijnen voet verpletteren.'

Mirenda stond verstomd over die forsche taal. Nooit had hij zóó gesproken. Zij sidderde voor hem en nu zij hem oneerbiedig, bij het graf zijner moeder op het steenen kruis zitten zag, meende zij in hem een uitdagenden duivel te zien, die met de punt van zijn voet, den wereldbol naar willekeur dacht te kunnen omwentelen. Zij kende hem macht toe, maar het was eene macht, die haar den schrik door het hart joeg. Die woorden, dat rammelende goud hadden een ijselijken twijfel in hare fijngevoelige ziel gedrongen.

'Ik zal hem redden,' herhaalde Deodaat als tot zichzelf.

Mirenda hief bij die woorden het hoofd op en verstiet allen twijfel uit haar hart. De redding van haren weldoener was alles wat op dit oogenblik het dankbare hart bevatte. Zij naderde den jongeling, boog zich en kustte zijne handen. Met een helschen blik zag de verrader het meisje aan zijne voeten gebogen. Hij had eindelijk het ontzag, dat zij hem inboezemde, overwonnen!

'Ja, Deodaat, red hem uit de macht zijner vijanden. Zijne stramme handen zullen u zegenen, en met den zegen eens vaders wordt men gelukkig en oud.'

'Dat hij, na zijne vrijheid bekomen te hebben, het land verlate!' ging Deodaat voort.

Die woorden troffen de jonge maagd gevoelig; zij richtte zich op en in het zachtblauwe oog, dat gewoonlijk liefde en troost verraadde, flonkerde nu een gloed van verontwaardiging.

'Wat hebt gij daar gezegd? Deodaat, wilt gij uwen grijzen vader in ballingschap zenden? Wilt gij hem zeggen, nadat hij alles verloren heeft: "Ga, laat mij alleen, en

sterf op vreemden grond!...” Dat is verschrikkelijk; dat is wreed!’

‘De vorst zal op die voorwaarde slechts genade geven,’ liet de verrader er koud op volgen.

‘Dat hebben uwe lippen gezegd; maar dat heeft uw hart niet gesproken. Deodaat, herroep die woorden; zij snijden mij door het hart; zij zijn de veroordeeling van den vader door den zoon.’

Deodaat was geruimen tijd in gedachten verzonken. Hij sprak eindelijk met vaste stem:

‘Neen, ik heb met overtuiging gesproken. Dat hij zich verwijdere.’

‘Broeder!’ riep de jonge vrouw, met eene onrustige uitdrukking op het gelaat, ‘spreek zoo ongevoelig niet over uw ouden vader. Deodaat, ik weet niet welke schrikkelijke gedachten mij door het hoofd woelen. Mij dunkt ik hoor de stem.... Neen, neen! vergeef het mij.... God, mijn God! heb erbarming met hem!’

Zij zakte bij het graf neêr.

Deodaat ontstelde bij het zien van de uitdrukking van haar gelaat, bij hare krampachtige gebaren, bij den wonderlijken klank harer stem. Met een wilden sprong verliet hij het kruis, greep Mirenda onstuimig bij den arm, en riep op vervaarlijken toon:

‘Zijt gij zinneloos? Wat denkt, wat hoort gij?’

Zij antwoordde niet; de schok had haar in bezwijming doen vallen.

De landverrader voelde het bloed om het hart stollen. Sprak zij misschien van de stem in het gewelf? Hij ook meende nu die verschrikkelijke woorden weêr te hooren. De frissche morgenlucht werd verstikkend voor hem, de grond brandde onder zijne voeten; het scheen hem toe, dat de graven dreigden open te scheuren. Hij vluchtte gelijk een Caïn; hij liep, en het goud, dat op zijn borst rammelde, scheen meer en meer de dreigende schimmen

uit hare rust op te wekken, die hem nariepen: ‘Verrader!’

De morgenkoelte bracht Mirenda weêr bij. Zij beurde het hoofd op en trachtte zich, op den grafzerk gezeten, het voorgevallene te herinneren. Zij begreep niets van het laatste tooneel dat er tusschen haar en Deodaat had plaats gehad, en toch sidderde zij nog bij de gedachten, hoe hij daar op dat kruis zat, hoe gebiedend hij was, hoe hij, in onbegrepen woorden, over de redding zijns vaders sprak; hoe hij hem tevens van den geboortegrond wilde verdrijven. Zij bad voor hem den geest zijner moeder, stond op en verliet die plaats, zonder dat zij dit maal versch gebloemde op den grafzerk gestrooid had.

Mirenda keerde naar de stad terug.

Een ongewoon gedruisch klonk haar in de verte tegen. Zij ontmoette mannen, die bedrukt het hoofd bogen of met ontzetting de vlucht schenen te nemen, als hadden zij eene misdaad begaan; zij zag moeders met hare kinderen aan de borst geklemd, die langs de muren wegschoven en op de knieën dreigden te vallen, als zij een soldenier ontwaarden. Het was alsof dit gedeelte der stad door ontzetting geslagen was.

Mirenda trad door een wijden bouwval, welke voorheen een huis des gebeds moest geweest zijn. Het morgenlicht stroomde vrij door de half vernielde bogen, en langs het gebroken marmer der altaren groeiden het klimop en het varenkruid: deze schenen, door hunne zwakke stengels, de gespleten brokkels nog te willen samenhechten.

‘Wee! wee! driemaal wee!...’ klonk een kreet door de puinen heen, en de echo klaagde die smartelijke tonen na.

De jonge vrouw stond stil.

In de schaduw van een donkeren boog zat een grijsaard ter aarde gebukt, en stortte tranen bij het zien van een blinkend voorwerp.

Het was een gebroken lemmer.

Zij trad nader en wierp een blik op het wapen dat voor hem lag. Mirenda ontstelde, en boog zich om te zien, of haar oog zich niet bedroog. Hare kracht scheen haar te begeven, en met eene stem, die door onrust verstikt werd, sprak zij:

‘Grijsaard, van wien is dat wapen?’

De oude hief het hoofd op; zij herkende in hem een oud-priester van de vroeger prachtige kerk. De grijsaard hief de bevende hand ten hemel, en herhaalde op bewogen toon:

‘Wee! wee! driemaal wee!... Raak dat wapen niet aan, jonkvrouw! Het zou uwe handen bezoedelen, want dat lemmer viel als een moordprijem, in de borst van ons vaderland. Het is het wapen eens verraders.’

‘Noem hem.... Ik twijfel.... Aan wien hoort dit wapen?’

De grijsaard boog zich aan Mirenda's oor en sprak luisterend, maar nadrukkelijk: ‘Aan den zoon der Bertholden!’

Een bange gil ontschoot haren boezem; haar oog werd als door eenen doodssluijer overtogen; zij wilde spreken, doch hare tong was als versteend, en zij wankelde als hadde de dood haar getroffen. Eindelijk berstte een vloed van tranen uit hare oogen, en riep zij met eene onbeschrijfelijke uitdrukking:

‘Neen, neen, hij is het niet!... God, mijn God!’

‘O!’ morde de man als tot zich zelve, en als hadde hij de woorden van het meisje niet verstaan, ‘het is een Berthold, die zijn land en zijnen vorst verraadt; een uit het geslacht, dat door beiden met rijkdommen en weldaden begiftigd werd. Schud niet ongeloovig het hoofd. Daar liggen de brokken van het wapen dat hem gegeven werd, tot verdediging van godsdienst, huiskring en vaderland!’

‘Zwijg, ik bid het u!... Neen, de zoon der Bertholden kan geen verrader zijn.’

‘Ziet gij daar,’ sprak de grijsaard weêr, terwijl hij het meisje naar een der uitgangen trok, ‘ziet gij daar die vaders, ginds die moeders, verder die grijsaards, vluchtend langs de muren schuiven? Ziet gij ze elkander waarschuwen, opdat men niet in de handen des overweldigers vallen zou? De angst, de ontzetting, de schrik waart rond, omdat het landverraad als eene bom in het midden des volks gevallen is; sinds men den grijzen vader met boeien beladen, naar de gevangenis heeft zien sleuren, denkt ieder dat zijne beurt gekomen is.... O, welk geluk stroomde mij dezen morgen nog door het hart!... Ik had gedroomd, dat mijn tempel herbouwd was en de lofzang, voor de redding des lands, zijne gewelven weêr dreunen deed.... Ha! in plaats daarvan komt men mij het verraad aankondigen, en werpt men de schrikkelijke bewijzen voor mijne oogen.... Kinderen en grijsaards vloeken den naam, dien zij gisteren nog aanbaden!’

Hij bedekte het bleeke aangezicht met zijne magere handen en wankelde door de puinen heen. Miranda was als verpletterd. Zij vluchtte de plaats, waar zij die verschrikkelijke ontdekking gedaan had, en zich al de woorden van Deodaat herinnerende, die hij aan het graf gesproken had, overtuigde zij zich van de bange waarheid: ‘Hij is schuldig!’

Herhaalde malen stond zij stil en bad om moed, alvorens verder te gaan. Die slag was te plotseling, te zwaar geweest om te dragen. De fijnste, de gevoeligste snaren van haar hart waren als verbrijzeld. Zij zag haren pleegbroeder als verrader gebrandmerkt worden; den vader, wiens grijsheid zij ondersteunen moest, in de gevangenis, en duizend dooden stervend om het verraad zijns zoons; zij zag den naam der Bertholden gevloekt en geschandvlekt; de vrienden en getrouwen in de gevangenis; de strengste

straffen ongenadiger dan ooit uitgevoerd; zij zag de toekomst weêr met een ondoorzichtbaar duister overdekt worden. En welke zending moest zij daarenboven gaan volbrengen!

Zij moest den vader van den landverrader gaan antwoorden op de vraag: ‘Waar is mijn zoon?’

Mirenda stond voor de deur der gevangenis.

Dààr, tegenover het beslissende oogenblik kreeg zij een sprankel geestkracht terug. Op zulken stond daalt er in zielen, zooals de hare, een verheven gevoel, dat haar boven het lijden plaatst, of ten minste dit, voor eenigen tijd, in het diepste des harten terugstoot.

De jonge vrouw daalde, voorgegaan door den gevangenvaarder, de trappen af.

Het is doodsch in die gangen, waarin een koude tocht waait, waar de klamheid der muren in het daglicht glinstert, als waren zij door eene ijskorst omgeven. De galm der voetstappen is een langdurig geklaag; het gerammel der sleutels en het gekras der sloten is een spotlach, die zich van gang tot gang uitstrekt.

Zoodra Mirenda was binnen getreden, viel de deur met een zwaren zucht toe.

Een schemerlicht daalde door eene enge spleet in een akeligen kerker, waarin de grijsaard op wat stroo neêr zat, het hoofd in beide handen geleund. Hij staarde naar de blauwe lucht, die voor hem, tot op eene handbreedte, was ingekrompen. Voor hem stond eene kruik; en bij deze lag eene korst droog brood. Echter scheen hij tevreden: want geen trek op zijn gelaat verraadde ontroering of neêrslachtingheid. De glans der zon, die met een straal op zijn blanken schedel viel, scheen de straalkrans van het martelaarschap om zijn eerbiedwaardig hoofd te hebben geweven.

Berthold had bij het krassen der deur het hoofd niet

opgelicht. Miranda stond een oogenblik in beschouwing voor die zielerust, en fluisterde toen:

‘Vader....’

Kalm hief de grijsaard het hoofd op, en sprak:

‘Kom, Miranda! Kom, mijn kind, dat ik u aan mijn kloppend hart prange! Wees kalm, ween niet. Zoo, omhels mij nogmaals, kind.... Ja, ik heb u lief, alsof gij uit mijn bloed geboren waart!’

‘Lijdt gij veel, vader?’

‘Neen, kind. Zie ik er dan lijdend uit? Is de gerustheid mijn aangezicht ontweken? Ik vrees niemand.... Toen gij mij toespraakt, onderzocht ik mijn geweten. Het is zuiver, Miranda; ik heb, naar de zwakheid van het menschelijke vermogen, mijnen plicht van mensch, christen en vaderlander volbracht. Men kan mij martelingen doen ondergaan; men kan mij lichamelijk doen lijden; maar mijn geest is boven het lijden verheven. Neen, men kan geene schandvlek werpen op het levensboek, dat ik voor God moet openleggen.’

Eene korte stilte volgde.

‘Waar is mijn zoon?’ vroeg Berthold.

Eene siddering liep Miranda over de leden; het koude zweet brak haar uit, en slechts met moeite antwoordde zij;

‘Hij werkt voor uwe redding.’

‘Waarom dat?... Het is nutteloos. Men heeft te lang naar mijnen dood getracht; men heeft thans eene reden gevonden, en onder die zal ik moeten bukken. Het zij zoo.... Den dood vrees ik niet; maar ik had willen sterven gelijk de wijsgeer, aan de borst van mijn kind, op het oogenblik dat hem de zegepraal werd toegewezen. Ik had, met stervende oogen, het vaderland willen opgebeurd zien door de hand onzer zonen, en ik zie het dieper dan ooit, onder den slag van het zwaard, gebogen worden.’

Miranda liet het hoofd mismoedig zakken.

‘Verraad!’ sprak de grijsaard voort, ‘dat is af-

schuwelijk! Zulk een daad kan slechts voortvloeien uit eene ziel, die verkankerd is tot in hare fijnste deelen. O! ik beef als ik er aan denk, dat mijn geboortegrond zulk monster gebaard heeft. Mirenda, kent gij hem, die aldus, misschien voor een handvol zilverlingen, zijn vaderland, zijn vader en zijne moeder, zijne bloedverwanten en vrienden verkocht?’

De jonkvrouw zweeg.

‘Waarom beeft gij, lief kind?... O voorzeker, hij is meer te beklagen dan wij; want hij draagt de straf in zich zelve; hij heeft eene hel in zijn boezem ontstoken, en het naberouw zal hem als eene slang om het hart kronkelen. Ik voor mij, ik vergeef hem wat hij mij lijden doet, mijn vloek als evenmensch zal hem niet treffen.’

‘Ja, vergeef het hem!’ bad Mirenda.

‘Welke schoone toekomst heeft hij vernietigd!’ zeide de grijsaard mijmerend. ‘De verbroedering zou ons kracht geven, de zoon des konings zou de aanvoerder zijn; het vaderland zag een glimp van vrijheid; want hopen en gelooven doet wonderen in het hart der menschen. Vrij! hemelsch woord, dat ik altijd droomde als het laatste gebed op mijne stervende lippen. En dat alles is voorbij.... Hij die dit, door een enkel woord misschien, verbrijzelde, heeft niet geweten wat hij deed. Misschien was hij arm. ongelukkig; misschien heeft men hem bedrogen, of onder de pijniging doen bezwijken... Arm vaderland!’

‘Ja, ja! men zal hem bedrogen, misleid hebben! Heb medelijden met hem...’ onderbrak Mirenda.

‘Gij smeekt zoo innig, Mirenda? Is het dan iemand die mij dierbaar aan het hart is?’

Zij zweeg eene geruime poos en stamelde:

‘Ja,... Het is een wreede slag die ons getroffen heeft.’

‘Een boezemvriend?... Gij antwoordt mij niet?... Uwe tranen zeggen mij, dat mijn vermoeden waarheid is.’

Een boezemvriend! die gedachte brandde hem als een

gloeiend vuur in het hart. Had hij de vriendschap niet gedroomd als eene broederlijkheid, in den verhevensten zin des woords? Had hij haar niet beschouwd als de heiligste band op aarde, die sterkte en moed geeft en de drijfveer is naar het edele en het goede?

Na een oogenblik die smartelijke gedachten in zich besloten te hebben, drukte hij deze, het eerbiedwaardig hoofd langzaam schuddend, luidop uit:

‘Gij hebt dan waarheid gesproken, wijsgeer der oudheid: ‘O, mijne vrienden! daar zijn geen vrienden in de wereld!...’

Mirenda legde den arm om den schouder des grijsaards; zij weende aan zijn hart.

Berthold sprak:

‘Dat nooit mijn zoon zich op den verrader wreke om mijnentwille. Mirenda, herhaal hem steeds:’ Uw vader heeft hem vergeten! ‘Neen, noem mij zijn naam niet; ik wil ten grave dalen zonder hem te kennen. Bewaar uw geheim, kind, en dat God hem genadig zij!’

Een zachter glans van hoop straalde uit het oog van Mirenda.

‘Heb moed, vader!’ nokte zij.

‘Ik mis geen moed, lief kind! Als er een traan uit mijn oog zal vloeien, zal het niet zijn voor mijzelf; maar voor ons arm land, en voor u, wier blond hoofd niet meer aan mijn hart zal mogen rusten.’

Op dat oogenblik klonk er eene stem door het luchtgat der gevangenis.

‘Wee! wee! driemaal wee!’ riep zij.

Mirenda herkende de stem, die zij in de puinen gehoord had. Berthold liet den arm, dien hij om het meisje geslagen had, zakken en vroeg kalm:

‘Welke stem is dat?’

‘Eene stem’ sprak Mirenda, ‘welke onzen rampspoed verkondigt. O, luister niet, vader! Die stem is onverbidde-

lijk! Zij zou u woorden kunnen toeroepen, die u zouden bedroeven tot den dood toe.'

'Waarom toch?.... Ik ben immers op den slag voorbereid. Ik heb kracht om dien te weêrstaan.'

Weêr klonk de stem:

'Wee! wee! driemaal wee! over het geslacht der Bertholden!'

Een geweldige schok doorliep de ledematen van den grijsaard. Zijn hart joeg onstuimig bij het hooren van dien naam. Hij luisterde niet naar Mirenda, welke hem smeekte geen geloof aan die woorden te slaan.

'Welk een verschrikkelijk geheim houdt gij voor mij verborgen?' riep hij. 'Men roept dreigend "Wee!" op mijn geslacht, een vlekkeloos geslacht, dat steeds de wisselvalligheden des vaderlands deelde! Mirenda, waarom heft men dien ongeluiskreet aan?'

De onverbiddelijke stem onderbrak zijne woorden:

'Wee, wee! op den zoon der Bertholden; hij, hij is de verrader!....'

Die woorden waren een donderslag voor den grijsaard; hij viel met een stuipachtige beweging achterover tegen den muur. Zijn mond was tot spreken geopend, doch hij kon geen woord uitbrengen; zijne oogen waren gloeiend op het luchtgat gericht; zijne trekken waren misvormd en bleeker dan die van een doode.

'Mijn zoon!' riep hij eindelijk met een vervaarlijke stem.

Mirenda kroop aan zijne voeten en omhelsde weenend zijne knieën.

'Genade, vader!' smeekte zij. 'Genade voor hem!'

De oude man kwam slechts langzaam tot zichzelf en toen Mirenda eene vervloeking uit zijn mond meende te zullen hooren, waren zijne eerste woorden integendeel: 'God! geef mij kracht, om dien slag te wederstaan! Mijn zoon, maar neen! het is niet mogelijk. Gisteren nog

zwoer hij trouw aan het vaderland.... Gisteren nog, en vandaag reeds zou hij verrader zijn!’ en hij bedekte zijne oogen, als zage hij een monster opstijgen.

Eindelijk rees hij op: hij scheen al zijne krachten bijeen gegaard te hebben.

‘Mirenda,’ sprak hij op een strengen toon, ‘is het dan waarheid wat die stem gezegd heeft?’

Zij antwoordde niet; snikken beletten haar te spreken, maar die snikken overtuigden den ouden man.

‘Deodaat,’ hervatte hij, ‘is dan de verrader zijns lands geworden! Was dat dan die pijnlijke onrust die mij het hart bekleemde, als ik hem niet aan mijne zijde zag? Rampzalig kind.... Ongelukkige vader!... Doch neen, ik mor niet meer! Uw wil geschiede, o mijn God!’

Toen zijne armen uitstreckende, trok hij Mirenda aan zijn hart, en sprak ontroerd:

‘Kom hier! Rust gij nog aan het hart van den armen grijsaard, die geen eigen kind meer heeft! Geef gij hem nog troost in zijn lijden, opdat hij niet zonder afscheidskus ten grave dale. Alles werd mij ontnomen, alleen gij, gij zijt mij bijgebleven als een engel des goeds.’

Hij kuste het blanke voorhoofd van Mirenda, en klemde zich vaster aan haar. En zij, zij troostte hem met eene hemelsche taal; zij smeekte hem voor haren pleegbroeder, en met haar, arm in arm, knielde weldra de edele grijsaard neêr en bad.

Naarmate de tijd vorderde, herkreeg Bethold zijne gewone kalmte. Zijne machtige ziel rees tegenover de smart op en hij scheen den dubbelen slag, dien vader en vaderland ontvangen had, te boven gekomen.

‘Mirenda,’ sprak de oude edelman, ‘in mij sterft het geslacht der Bertholden; want hij, Deodaat, is mijn zoon niet meer, hoe innig ik hem ook bemind heb. Mijne stervende hand zal de onbesmette adelsbrieven aan de vlammen overleveren, en de schimmen van mijn voor-

geslacht zullen mij dankbaar zijn. O gij, voorzaten! gij, die uit de hoogte der hemelen den ouden man in deze sombere gevangenis ziet, gij buigt wellicht mismoedig het hoofd, omdat er eene eeuwige schandvlek op ons blazoen is gevallen! Hij heeft uitgebloeid, de machtige stam der Bertholden, welke zijne wortelen, zijnen invloed had in al de rangen der samenleving en waaruit de wedergeboorte des vaderlands moest opkomen! Sterf, grijze Berthold, en gij, nageslacht! wisch zijnen naam uit de toekomstige geschiedenisbladen. Beklaag mij niet; maar doe mij recht en herhaal soms, bij het herkennen van dien naam: ‘Hij beminde zijn land!’

‘Neen, ik was geen van die, welke durven zeggen: “Vaderlandsliefde is slechts eigenbaat; de gansche wereld is mijn vaderland!” Ik heb de kracht nooit gevoeld, om, gelijk de allesomvattende Godheid, de gansche wereld in mijne liefdearmen te kunnen nemen. Ik was menschlievend voor een ieder, de vreemdeling was mij heilig; maar de plek waar ik geboren werd, waar ouders en vrienden ademden, waar het gebeente mijner vadersen rust, waar wij in dezelfde taal, denzelfden God bidden - o, die plek was mij steeds het dierbaarste aan het hart!... Neen, ik was geen wereldburger!... Ha! eeuw van twijfelzucht, noem dat kleingeestig; maar ik beschouw het als de verhevenste drijfveer voor alles wat edel, grootsch en goed is. Hadt gij mijn zoon minder wereldburger gemaakt, hij zou zijn land en vorst niet verraden hebben. De twijfelzucht droeg hem in haren schoot en de godverloochening heeft hem gezoogd.... Wat anders kan onze twijfeleeuw voortbrengen - zij, die afwijkt van de wetten der natuur en de wetten Gods! Wat kan zij voortbrengen tenzij monsters, die zich baldadig tegen de Godheid verheffen!’

‘Spreek zoo streng niet, vader!’ smeekte Mirenda.

De grijsaard zweeg. Op zijn strooleger gezeten, met de hand het hoofd ondersteunende, verviel hij in diepe ge-

dachten. Het meisje zat deelnemend bij hem neêr, en volgde onrustig de minste zijner bewegingen. Lang zat hij in die houding; eindelijk zeide hij:

‘Ik wil Deodaat zien, Ga, Mirenda, dat men mij toelate nog eens dengene te zien, welke men “mijn zoon” noemt. Ga, ik heb eenzaamheid noodig!’ En op somberen toon voegde hij er bij: ‘Ik moet mij bereiden tot den dood.... God zegene u, mijn kind; ga!’

‘Laat mij nog eenige oogenblikken bij u vertoeven!’ smeekte zij.

‘Neen, mijne dierbare, neen! Ga, ik bid het u.... Bericht Deodaat mijnen wil.’

‘Heb erbarming met hem!’

‘God,’ sprak de grijsaard, en hij hief zijne hand ten hemel, ‘God moge hem genadig zijn! Vaarwel! nog een kus.... Nog eene omhelzing.’

Hij geleidde Mirenda tot aan de deur der gevangenis. Daar nog klemde de grijsaard het meisje aan het hart en mompelde; ‘God! waarom gaaft gij mij haar niet tot kind!’

De deur viel met een zwaren zucht toe.

Welk een droevig tooneel levert de stad op!

De gevangenissen worden opgevuld, want het verraad heeft zich als eene afrollende keten tot in al de deelen der samenleving verspreid. De schrik, de hoop op zelfbehoud, beloften en bedreigingen, hebben een aantal namen van gezworenen doen kennen, en telkens ziet men de soldaten nieuwe slachtoffers, geboeid de huizen uitsleuren. Niets wordt ontzien: noch zwakke vrouwen, noch gebrekkelijke grijsaards, noch onnoozele kinderen. Rampzalig volk, dat onder een vreemden meester moet bukken, en zijne stem zelfs niet vrij tot den God der lijdens kan verheffen!

Als wij onze gedachten daaraan toewijden, behoeven wij geene voorbeelden van verdrukking bij den vreemde

te gaan zoeken. Nederland. Noord en Zuid, weet wat het zegt, gekromd te liggen onder de macht van den vreemdeling.

Als wij de geschiedboeken van ons vaderland openslaan, toont men ons reeds, in vroeger tijden, hoe het oppermachtige Rome hier slaven maakte van al die dappere volksstammen, die, met de moedermelk de vrijheid in het hart zogen. Maar de beschermgeest des vaderlands toont ons dan ook, bemoedigend, de eerste strijders voor de vrijheid: in het Noorden, Claudius Civilis, in het Zuiden, Ambiorix.

Blader voort! - Barbaarsche volkeren overstroomden beurtelings den grond onzer geboorte. Nederland valt van de eene overweldiging in de andere. Allengs rijst in het Zuiden die eeuwige vijand van het onafhankelijk bestaan, de Leliaard, op. Zijne vlag kan verdwijnen; maar zij zal steeds terug keeren, hoe dikwijls ook verscheurd en met bloed bemorst. De Leliaard heeft gezworen dat zijn standaard eens zegevierend op het rijke Vlaanderen wapperen zal. Die strijd duurt eeuwen. Goed en bloed werd daarvoor ten offer gebracht; het is een strijd van het recht tegen het onrecht, van de vrijheid tegen de verslaving, van den vrijen burger tegen den kruipenden hoveling.... Maar ook Brugge, Kortrijk en Gent getuigen, na eeuwen, dat de Vlaming voor Frankrijk niet bukken zal. Tel de graven niet van grijsaards, jongelingen en mannen - gansch Vlaanderen is één graf, waaruit heilige schimmen opstijgen, die, door alle eeuwen heen, de namen van Sneysoone, Breydel, De Coninck en Van Artevelde galmen doen. De nazaat bewondert hen, en die bewondering is het erfdeel zijner kinderen!

Blader voort! - Zie de gedurige worstelingen, tot dat de groote strijd van onafhankelijkheid tegen Spanje gestreden wordt: Nederland worstelde tachtig jaren tegen tegen het machtigste rijk van die tijden. Ontroerd zult gij

zijn, bij het herdenken der verdrukking van zoovele onschuldigen, behandeld als schuldigen; bij het nagaan der martelingen van grijsaards en vrouwen; bij den broederhaat, die dikwijls eenen afgrond scheurde tusschen kinderen van eene en dezelfde moeder! Maar gij zult verkwikking vinden in uw vaderlandsch gemoed, als gij het strijdende Nederland eindelijk, langen tijd daarna, over den vreemdeling en den partijhaat ziet zegepralen.

Blader voort! - De stroom van bloed die eeuwen lang door onze schoone velden vloeide, schrikte den vreemdeling niet af. De Leliaard drijft, onder Lodewijk XIV, zijne vanen tot in het hart van het vrije noorderdeel; maar klopt uw hart niet vol geestdrift, als gij den landzaat hoort roepen, terwijl hij de dijken der onmeetbare zee doorsteekt: 'Liever vinde gansch Nederland een graf in de golven, dan dat wij zouden bukken voor Frankrijk!' en de vreemdeling vlucht voor die hemelhooge en loeiende zee.

Blader voort! - Zie hoe in de XVIIe en XVIIIe eeuw het noorderdeel ontzaggelijk, fier en vrij is; hoe zijne vlag gebiedend op den Oceaan waait; hoe het over uitgestrekte rijken, in andere werelddeelen, regeert, terwijl in het zuiderdeel de verdrukking beurtelings uitgeoefend wordt door Spanje, Oostenrijk en Frankrijk - Frankrijk, dat op zijne vanen de bedriegelijke woorden: 'Vrijheid, gelijkheid en broederliefde' geschreven had, en ten bewijze hiervan onze kerken en kunststukken plunderde, onze heilige vaten schond; dat onze rijkdommen gestolen heeft; dat ons wilde doen knielen voor de losbandige godin der Rede, en wulpschheid en overdaad als deugden wilde doen eeren. Maar eindelijk - na lange verdrukking, hooren wij een bulderend gedommel, dat aan den horizon opstijgt. Het is het kanon van Waterloo, Goddank! Daar bezegelt Willem van Oranje door zijn bloed, de vrijheid der Vereenigde-Nederlanden.

Slechts ruim dertig jaren zijn sinds dien heuglijken dag heen gesneld!

Neen, geen land lag zooveel eeuwen onder den smaad en de verdrukking gebogen; geen land kan een pijnlijker getuigenis geven van wat de overweldiging van den vreemdeling is; maar ook aan geen land schonk God geen zoo lange reeks helden, om tegen de verdrukking te worstelen!

Zulk een redder vroeg Mirenda ook voor haren geboorte grond, toen zij des avonds in de breede nis van een venster, in Berthold's woning, neerzat. De maan goot er haar helder licht in neêr, even als den avond te voren, toen de zoon des konings haar van liefde en geluk gesproken had. Zij dacht aan dien edelmoedigen jongeling, en wenschte Berthold ook zulk een zoon toe.

Waar was de laatste?

Zonder dat Mirenda het wist, was zij hem kort te voren voorbij gegaan. Toen zij de kerk verliet, waar zij bij het schemeren der avondlamp had gebeden, had zij haren stap verhaast om twee personen te vermijden, die uit het tegenover gelegen speelhuis gekomen, onder het portaal der gewijde kerk het geld verdeelden, dat zij met schelmerij hadden gewonnen. Zij had het geld met de dobbelsteenen op den grafzerk hooren rammelen en zich sluierende, was zij snel die heiligschenders voorbij getreden.

Een van hen was Deodaat.

Mirenda had hem, gedurende den dag, op verschillende plaatsen gezocht tot zelfs in de prachtige woning van Paula, doch die trotsche vrouw had het arme weeskind, met een blik van verachting beschouwd en haar honend weggezonden. Thans zat zij hem af te wachten. De rust heerschte binnen en buiten het oude gebouw.

Op Mirenda's knie rustte het blonde hoofd van een jong meisje, dat zacht ingesluimerd was: deze was de eenige vrouwelijke bediende, die het huis der Bertholden nog had.

Mirenda beminde dat lieve kind, te meer omdat het eene doofstomme was, die zich met voorbeeldige verkleefdheid aan het gezin van den ouden edelman hechtte. Slechts voor Deodaat had de arme Nella een gevoel van schrik, zelfs afkeer, alsof zij door het masker heen zag waarmede hij zich bedekte.

Den ganschen dag had het trouwe kind, dat 's nachts uit haar diepen slaap niet opgewekt werd, onrustig op hare meesters gewacht. Een gil van blijdschap ontsnapte Nella's boezem, toen zij des avonds Mirenda zag weêrkeeren; maar toen zij een traan in het oog der arme verlatene glinsteren zag, weende zij ook, en het scherpe geluid dat zij liet hooren, was eene akelige klacht die Mirenda door het harte sneed. Nella had de gebaren harer meesteres, aangaande Berthold, begrepen; zij wees naar de aarde, dan naar boven: want zij kende geene andere verwijdering dan door den dood.

Nu sliep de doofstomme, en Mirenda kon ongestoord aan het verledene denken.

Bij ieder geritsel vreesde zij Deodaat te zien binnentreden; want zij beschouwde hem als een duivel in menschelijke gedaante, die gekomen was om den rampspoed, met verdubbelde kracht, op huisgezin en vaderland te doen neêrstorten.

De avond is plechtig en kalm.

Het licht der maan, dat over de heuveltoppen stroomt, bedekt ze met een zilverachtigen glans.

De hemel is zuiver; duizenden sterren versieren het blauwe gewelf. Helder is het daar boven; maar donker is het aan den voet des heuvels, waar de rotsen hare punten opsteken.

Twee donkere menschelijke gestalten vertoonen zich op de heuvelhelling. Zij strekken dreigend de armen naar elkander uit; zij versmelten zich en er schijnt eene worsteling aan te vangen.

Nu schijnen zij een rollende rots, dan rijzen zij weêr op, teekenen zich als reuzen tegen den blauwen hemel af, of buigen zich weêr, als om elkander onder hunne voetzolen te verpletteren.

De worsteling schijnt hardnekkig: zij zakken neêr, rijzen op; wringen zich tot een klomp in elkander en verdwijnen op de helling des bergs....

Eene akelige klacht klonk door de duisternis heen, terwijl de oppervlakte des heuvels weêr rustig werd gelijk te voren.

Mirenda had het blonde hoofd van Nella een ander rustbed gegeven, en met een jagend hart die geheimzinnige worsteling nagegaan. Zij scheen een voorgevoel te hebben dat dit tooneel met haar in betrekking staan moest; daarom wachtte zij, of de zwarte schaduwen zich niet weêr zouden vertoonen.

Alles bleef rustig.

Middelertijd was iemand onstuimig binnengekomen. Verschrikt door het gedruisch, wendde Mirenda het hoofd om: de verrader stond voor haar, de lokken in wanorde en er zweefde een duivelsche grijnslach over zijn gelaat.

Mirenda ontstelde hevig.

‘Waarom schrikt gij?’ sprak Deodaat haar barsch toe.

‘Ik herkende u niet,’ was het antwoord der jonge maagd, en zij trad dieper in de nis van het venster.

De verrader zag behoedzaam rond en luisterde daarna aan de deur, of iemand zijne voetstappen volgde.

Daarna keerde hij terug, en hervatte op denzelfden barschen toon:

‘Ik ben bebloed. Zuiver de wonde aan mijn voorhoofd.’

Het denkbeeld dat Deodaat gewond was, dat hij misschien in gevaar verkeerde, deed haar den afkeer vergeten dien hij haar inboezemde, en nader tredende, voldeed zij aan het verlangen van den pleegbroeder.

Zij bleef altijd zijne zuster!

Doch toen zij hem die zusterlijke zorg verder wilde bewijzen en de verrader voelde dat hare hand beefde, stiet hij haar van zich af en herhaalde zijne vraag:

‘Waarom beeft gij zoo? Hebt gij weêr van die wonderlijke denkbeelden zoo als dezen morgen? Denkt gij weêr die stem te hooren?’

De jonge vrouw antwoordde niet. Zij had minder gesidderd bij de gedachte aan het verraad, dan wel bij die aan het bloed dat van zijn voorhoofd vloeide; want zij begreep dat die worsteling, welke zij zooeven bij het licht der maan aanschouwde, had plaats gehad tusschen hem en een anderen persoon - en dat die laatste misschien onder zijne handen bezweken was.

Waartoe was een verrader niet in staat!

Bij de laatste woorden had de zoon der Bertholden zich neêrgezet, en zijne onstuimige beweging stoorde de rust der arme Nella. De doofstomme vloog op, een akelig geschreeuw ratelde uit haren mond en als bevreesd voor eene slang, vlood zij naar Mirenda en verborg zich aan hare zijde. Dit was de reden, dat de verrader het stilzwijgen van Mirenda niet had opgemerkt.

‘Verwijder alle vreemde ooren; ik wil u alleen spreken, Mirenda. Niemand zij onze getuige.’

‘Het is Nella, Deodaat,’ was het antwoord; ‘gij weet het wel, zij kan ons niet verstaan.’

Deodaat wierp een vurigen blik op het ongelukkige kind, dat zich, als door een geheim en onbegrijpelijk gevoel gedreven, nauwer bij hare meesteres drong. Zij scheen dien avond den boozen oogslag des jongelings meer dan ooit te vreezen; zij scheen eenen afkeer voor hem te gevoelen, dien het achterdochtige hart des jongelings als een verwijt opnam.

Zijne gebiedende beweging met den arm en een goedaardig gebaar van Mirenda, deed Nella langs den muur wegschuiven, en had het oog de schaduwen kunnen door-

boren, men zou het kind, in het achterdeel van het vertrek op de knieën hebben zien bidden.

‘Hebt gij mijn vader gezien?’ vroeg de jongeling zacht en zelfs geslepen.

‘Ja,’ was het vaste antwoord der jonkvrouw.

‘Waar is hij?’

‘In een diepen, kouden kerker, waar het zonlicht nauwelijks doordringt; waar hij wat stroo tot leger heeft een stuk brood om zijnen honger te stillen, een dronk water om zijnen dorst te lesschen.’

‘Wat hoopt hij?’

‘Niets.’

‘Niets? zegt gij. Maar ik zal mijn doel bereiken Vandaag ben ik er niet in geslaagd den vorst te naderen. Morgen zal Berthold vrij zijn.... Vroeg hij naar zijn zoon?’

‘Ja, hij wil u zien.’

De jongeling peinsde geruimen tijd bij die laatste woorden, en mompelde twijfelachtig:

‘Wat zeide hij verder?’

‘Als grootmoedig christen geeft hij den verrader vergiffenis....’ luidde Mirenda's antwoord. Ontroerd vervolgde zij: ‘Deodaat, mocht die vergiffenis de ziel van den ongelukkige treffen.... God! zulk schrikkelijk lot had de grijsaard niet verdiend!’

‘Neen,’ morde de jongeling, ‘neen! het is eene misvatting....’ En onverstaanbaar voor Mirenda, ging hij voort: ‘Ik heb het hoofd mijns vaders immers niet verkocht?.... Ik verkocht immers slechts dat van....’

Luid sprak hij:

‘Hebt gij óók dien kreet gehoord, Mirenda, die wee over het geslacht der Bertholden riep, en dien daar zoo even een vreemdeling durfde herhalen, welke zich op mijnen weg plaatste. Ha, die zinneloozen! zij denken straffeloos het schuim tegen mijn blazoen te kunnen ophitsen! Eens zal ik hen onder mijne macht verpletteren.’

Wie durft zeggen, wie.... dat de zoon der Bertholden een....’

‘Verrader is!....’ klonk eene onbekende en geheimzinnige stem.

‘Wie sprak daar?’ vroeg Deodaat onstuimig, en zich oprichtende greep hij Mirenda bij den arm, die in hare ontroering nauwelijks de woorden: ‘Ik heb niet gesproken!’ kon uiten. Gelukkig kwam haar eene ondersteunende hand te hulp. Nella was snel genaderd en wierp zich als een beschermengel tusschen beiden. Onder den indruk van het gebeurde week Deodaat achteruit. Eene bijgeloovige macht beheerschte hem en voor deze buigt diegene, welke zijn geloof niet bouwt op het grondbeginsel van den eeuwigen God, gelijk een zwak kind ter neêr. Nogmaals vroeg hij, of er iemand gesproken had, en mompelde daarna:

‘Het was dan de stem mijner verbeelding!....’ morde hij tusschen de tanden, ‘dit huis is mij te benauwd. Mij dunkt dat ik er schimmen zie, welke mij onder eene kinderachtige vrees doen bukken.’

Met eene koortsachtige beweging greep hij een dolk, die aan den muur hing, en die in het licht houdende, sprak hij voort:

‘Indien iemand zich vermeet den naam der Bertholden met minachting te noemen, zal ik hem dit wapen in de borst planten. Had ik het zooeven onder mijn bereik gehad, ik zou dien onbekende, die als een reus tegen mij oprees en wiens kracht mij dreigde te verbrijzelen....’

‘Pleeg geene misdaad!’ onderbrak Mirenda. ‘De Bertholden zijn reeds genoeg neêrgedrukt, dan dat er nog bloed aan hunne vingers kleven zou. Kniel integendeel neêr en bid den hemel, dat hij u en de uwen genadig zij! Deodaat, verhard u niet langer, keer weêr en heb medelijden met uw grijzen vader.’

Zij sprak te vergeefs; want bij zijne laatste woorden,

in opstormende drift gesproken, had Deodaat de woning verlaten en was in de duisternis verdwenen. Het was alsof de geest zijns vaders, met een gloeienden geesel gewapend, hem van den ouderlijken dorpel dreef.

Mirenda's hart klopte met eene versnelde jaging. Zij had, bij het hooren zijner bedreigingen, nog aan het verraad willen twijfelen; maar eene krachtige stem riep haar in haar binnenste toe: 'Hij is plichtig!....' Nu hij zoo plotseling verdwenen was, vreesde zij eene misdaad. Als door een geheim gevoel gedreven, volgde haar Nella naar de deur, om zoo mogelijk eenig naricht omtrent het gebeurde te bekomen.

Eene mannelijke gestalte sneed haar op den dorpel der woning den weg af. Zij meende er die van den heuveltop in te herkennen. De stem van den vreemdeling sprak fluisterend, en het meisje liet zich broederlijk door hem aan het hart drukken.

'Vlucht!' sprak zij bevend.

'Neen,' antwoordde de stem van Hugo; want hij was het, en ook hij had aan den ingang van het vertrek zoo geheimzinnig gesproken; 'ik kom mijne getrouwen zien, en hen ondersteunen, zelfs ten gevare mijns levens.... Ik vrees niets.'

'Deodaat is hier!'

'Ziet gij ginds ver die zwarte gestalte over den heuvel vluchten? Het is hij: hij vlucht ten tweede male, de lafaard, zonder mij herkend te hebben. Straks wilde ik hem in het dal neêrwerpen en hem op de steenen verbrijzelen: want hij, hij is....'

'Zwijg, doe mij den slag niet gedenken, die ons getroffen heeft!'

Nella kuste de handen van den onbekende; want zij gevoelde, de arme stomme! dat hij een edelmoedig vriend voor hare meesteres was.

IV.

On profite de la trahison, on déteste le traître! Deodaat begreep de waarheid dier woorden niet, hoewel hij te vergeefs gehoor trachtte te erlangen bij de vrienden des vorsten.

Paula zelve had zich sedert den onheilspellenden nacht van hem verwijderd gehouden.

Men wantrouwde, men vreesde hem. Wie kon verzekerd zijn, dat hij zijne koopers, op hunne beurt, niet eens verraden zou? Niemand kende oprecht zijn karakter, niet ongelijk aan een geslepen steen met honderden kanten en honderden kleuren - waarin hier de hebzucht, daar de leugen, de laster, de veinzerij; ginds de wulpschheid, de trotschheid, de laffe wreedheid, en wat al misdaden en driften meer, zich lieten ontwaren.

Toen hij te vergeefs aan de poort van het paleis geklopt had, keerde hij naar de woning van Paula terug, ditmaal besloten desnoods met geweld binnen te dringen, en door die invloedrijke vrouw de vrijheid zijns vaders te doen bewerken.

Niet zonder moeite verscheen hij op den dorpel van een prachtig vertrek. De weelde had daar hare schatten overvloedig neêrgeschud. Natuur en kunst hadden zich vereenigd om er zich in alle schittering ten toon te spreiden. Sierlijk waren er de bloemen, de marmeren beelden, tusschen de geschilderde paneelen der wanden en de heldere spiegels geschikt. De lucht was vervuld met aangename geuren, die de zinnen streelden en bedwelmden. Dit alles maakte echter geen indruk op den verrader.

Paula lag, meer dan zij zat, in morgengewaad op eene

rustbank en speelde, als was zij een eenvoudig kind, met eenige bloemen die zij nu en dan aan de bloeiende gewassen ontrukte.

Eene rilling beving haar toen Deodaat op den dorpel verscheen. Die vrouw was zichzelve echter te veel meester; zij kon hare trekken plooiën gelijk zij wilde; zij kon glimlachen en weenen wanneer zij het goed vond; haar hart was zelden of nooit in overeenstemming met hare lippen. Nu ook bedwong zij een gevoel van afgrijzen en heette Deodaat welkom. Toen zij hem echter nauwkeurig beschouwde, ontstelde zij en had berouw, hem tot bij zich te hebben laten doordringen.

Met verschillende gemoedsaandoeningen bleven zij eenige oogenblikken sprakeloos tegenover elkander staan. Deodaat brak eindelijk het stilzwijgen af en zeide op verwijtenden toon:

‘Paula, ik zoek u te vergeefs; sinds gisteren hadt gij mij eenen dienst te bewijzen. Waarom heeft men mijnen vader geboeid naar de gevangenis gevoerd?’

‘Welke vraag aan mij, Deodaat!’

‘Aan u, omdat men mij belet tot den vorst te geraken, en dat gij de bemiddelaarster zijn moet tusschen hem en het gepleegde onrecht.’

De verrader sprak gebiedend. Hij wilde inderdaad de vrijheid zijns vaders; hij wilde niet dat men hem in de zegepraal, eenmaal zijne marteling of dood, als eene beschuldiging zou nawerpen.

‘En wat wilt gij?’ vroeg Paula.

‘Dat hij in vrijheid gesteld worde!’ liet Deodaat er streng op volgen.

‘Waarom spreekt gij zoo ontzettend? Waarom gloeien uwe oogappels op mij? Denkt gij dan, dat Paula u niet gedenkt als eene trouwe vriendinne? Op dit oogenblik is uw vader vrij....’

‘Vrij!’ herhaalde de jongeling.

‘Twijfelt ge aan mijne woorden? Ga naar zijne woning, en omarm er den grijsaard als een goed zoon.’

Deodaat had geen acht gegeven op de laatste woorden, hoewel eene scherpe en nijldige scherts daarin verholten lag.

‘De vorst,’ ging Paula voort, ‘stelde hem voorloopig, en op zijn verzoek, in vrijheid, opdat hij zijne zaken in orde brengen zou; doch zeg hem dat hij niet wederkeere.’

‘Het zij zoo!’ liet de verrader er tevreden op volgen, en ongehinderd zweefden hem zijne tooverbeelden van macht en rijkdom weêr voor den geest.

Met die gedachte beziel liet hij zich achteloos op de fluweelen rustbank naast Paula neêrvallen. De jonge vrouw hield een achterdochtigen blik op de minste zijner bewegingen gevestigd. Geruimen tijd scheen hij na te denken; toen sprak hij, onder een geheel anderen indruk als te voren:

‘Paula, ik heb goud nodig. Ik heb dezen nacht ongelukkig gespeeld. Daarbij, ik wil schitteren; van nu af wil ik mijn adellijken naam met luister voeren: geef mij goud....’

Zij gehoorzaamde gedwee als een kind, en Deodaat borg de laatste helft der zilverlingen op zijne borst, waar de andere reeds gerammeld hadden. Dan, alsof hij niets meer te verlangen had, zeide hij haar vaarwel en omhelsde haar, niet uit genegenheid, maar uit berekening. Paula had gebeefd bij de koude drukking zijner lippen. Toen hij verdwenen was rees zij plotseling op, terwijl haar oog brandde; zij wischte met eene verachtelijke uitdrukking de wang af, welke hij had aangeraakt.

De aarde is nog met dauw bedekt.

De zon schiet milde stralen van den hemel, en scheidt in miljoenen dauwdroppels, miljoenen zonnen.

Wat is de hemel schoon! wat is de aarde schitterend!

Berthold trad met Mirenda door het vrije veld.

Hij scheen, in den verloop van dag en nacht, jaren ouder te zijn geworden. Zijne lenden waren gekromd; zijn haar was witter, zijn oog matter, zijne wang holler.

Van tijd tot tijd stond de oude man stil en beschouwde de natuur en den hemel, die zich beiden zoo majestueus, zoo heerlijk voor zijn oog ontrolden.

‘Gij zijt schoon,’ had hij eens gezegd, ‘o hemel, met uwe gloeiende zon, die als eene weldadige moeder al hare kinderen verwarmt en koestert. Gij welft u boven een heerlijk vaderland, rijk, weelderig in zijne natuur, arm en ongelukkig in zijne kinderen. Ik zal u beiden, na dezen dag, niet meer aanschouwen. Neemt gij dan elk een deel van den grijsaard. Gij, moedergrond, laat mijn stoffelijk overschot op uwen boezem rusten, en gij, hemel, ontsluit u voor mijn geest.’ En na eenige oogenblikken sprak hij verder: ‘Wat is alles schoon in mijn geboorteland! Hoe kan de mensch, die nog één sprankel gevoel heeft, hier zijn God verloochenen en dat vaderland verraden! Mirenda, laat mij de handen zegenend over die dierbare plaatsen uitstrekken.’

Hij stond stil. Zijn oog werd door een traan bevochtigd: zijne sneeuw witte haren, door den morgenwind gedragen, vlokten langs zijne magere wangen; zijne handen beefden van aandoening.

Hij sprak:

‘Vaderland! de laatste der Bertholden zegent u op den oever van het graf, en bidt den Almachtige voor uwe verlossing.’

Toen bad hij eene wijl op de knieën.

Eenige oogenblikken daarna stond hij op, en den heuvel afdalend, zeide hij tot zijn kind:

‘Kom, laat mij mijne woning vaarwel zeggen, en daar den edelmoedigen Hugo omhelzen. God beware hem voor de toekomst!’

Berthold was in vrijheid gesteld onder de belofte dat hij zou weêrkeeren; maar men hoopte op die terugkomst niet. Wat gaf den overweldiger die gebroken grijsaard nog! Hem doen sterven, dat was in de oogen des volks hem martelaar doen worden en geen vruchtbaarder zaad, in tijden van verdrukking, dan het bloed des volks: martelaars doen martelaars geboren worden. Maar als men den ouden man kon aantoonen als een huichelaar, als een verbreker zijner beloften, gelijk zijn zoon - dit was, dacht men, den genadeslag toebrengen aan den invloed van zijn naam; dit was eene schandvlek te meer werpen op het wapenschild, dat het volk als een heiligdom vereerd had.

De grijsaard bereikte zijne woning, en drukte daar den zoon des konings, die er hem wachtte, de hand.

Groot was hij in die verheven oogenblikken, nu hij dacht dat zijne minuten geteld waren. Nooit hadden hem wijzer lessen over de lippen gevloeid, dan in die voorbijsnellende uren. Hugo zat als aan zijn mond gekluisterd, als hij sprak van de zending eens konings, van de plichten eens volks, van de verbintenis die tusschen beiden moet bestaan. Hij, die misschien op den rand des grafs stond, oordeelde kalm en gelaten de menschen en het leven, en voorspelde dat eens door kind of kindskind het vaderland zou gered worden.

‘Ja, het zal gered worden,’ sprak hij, ‘want een volk kan wel lange jaren onder de verdrukking zuchten; maar eens klopt er een hart, machtiger en grootscher dan dat van een gewoon sterveling; die klopping deelt zich aan andere harten mede, en met eene machtige beweging schudt men het juk van den schouder. Elke overweldiging brengt wel is waar vreemde zeden, en dus de verzwakking van den geest des landaards mede; maar wat men ook poge, die geest is eeuwig en sterft niet. Het is een godsdienstig gevoel, en even als dit brengt hij martelaars voort, zoodra men het vernietigen wil. Prins, als gij eens ten

troon stijgen zult, draagt gij den scepter over een volk, dat in zijne vaderlandsche gevoelens als herboren, met eene vernieuwde kracht zal bezielde zijn. Door die kracht zult gij wonderen verrichten; zult gij, als door eenen tooverslag, den zedelijken en stoffelijken voorspoed zien herrijzen - indien gij een rechtzinnig bondgenootschap met het volk aangaat; indien uwe wetten niet den wil van eenen, maar den gezamenlijken wil van de meerderheid des volks omvatten. Hij, die buiten zulke wetten wil regeeren, wordt, terwijl hij meester zijn wil, de eerste slaaf. In hem heerscht het onrecht, en even als hij daàr voor bukt, even zoo zullen er zijne hovelingen voor bukken. Zoo daalt de ongerechtigheid door al de standen der samenleving, en diezelfde samenleving, waarover hij als een god denkt te regeeren, omdat zijn wil aller wil schijnt, zal hem eens als eenen machteloze verpletteren.'

Hij sprak weinig over den verrader; maar bevoel Miranda in de bescherming van Hugo. Daarna bezocht hij alle deelen des huizes, borg zijne adelbrieven op zijne borst, en met het vallen van den avond, had hij de laatste taak volbracht. Deodaat had echter den voet nog niet over den dorpel gezet.

De schemering daalde.

Enige oogenblikken wilde de grijsaard alleen en afgezonderd doorbrengen. Aan gene zijde des heuvels was eene plek, die hij nog groeten moest. Miranda en Hugo zagen hem, in gedachten verdiept, den heuvel optreden. Hij had, alvorens heen te gaan, naar de arme Nella gevraagd; doch sedert den morgen was het kind niet te zien geweest.

Alleen aan Hugo scheen dit geen onrust in te boezemen.

De avondzon gloeit aan den hemel, en schijnt de gansche uitgestrektheid aan den westerkant ontvlamd te hebben.

Als zwarte spoken teekenen zich de boomen tegen den gloeienden horizon af.

De schemering valt en scheidt schaduwen in de natuur, welke het hart met een geheimzinnig gevoel beklemmen.

Een diepe stilte heerscht over eene vlakte met puinen overdekt.

Het mos kleeft zich op die puinen vast, en lis en bloemen weven een kleurig tapijt over het water der grachten.

In dat landschap stond eens een prachtig kasteel dat de eeuwen trotseerde, en thans schrijft er de geest der overweging, in groote letteren, op neêr: ‘Vergankelijkheid.’

Niets leeft er.

O ja, boven die uitgestrekte vlakte drijft, in het schemeruur, een roofvogel op zijne breede wieken, als een duivelsche geest boven het oord der vernieling.

Een man stond leunend tegen het voetstuk van een der nog rechtstaande bogen.

Het was Deodaat, die langen tijd om de vaderlijke woning gedwaald had, zonder dat hij er den voet in durfde zetten. Hij dacht in de duisternis meer moed te hebben dan bij dag. Hij toefde nog op die vlakte, toen eene menschelijke gestalte zich op eenige schreden van hem verhief.

Deodaat herkende zijn vader.

Berthold sprak:

‘Hier stond eens mijne vaderlijke woning. De legerscharen des vreemdelings hebben dit heiligdom vernietigd; maar toch is mij de plaats, waar mijne moeder den laatsten der Bertholden wiegde, dierbaar aan het hart. Ik kom voor het laatst die puinen zien; dat zij daarna, met den naam der Bertholden, van de aarde verdwijnen.’

Hij bereikte de plaats waar de verrader, nog altoos bewegingloos, tegen den zuilenboog stond, en waar hij in zijne verbeelding, trotsch en grootsch dat kasteel opbouwde en het vergulde wapen weêr ontzagwekkend boven de poort schitteren deed.

‘Vader!’ waagde Deodaat te zeggen.

‘Wie noemt daar dat geheiligde woord?’ vroeg de grijsaard.

‘Uw zoon.’

‘Mijn zoon?.... Gij dwaalt. Ik heb geen kinderen meer.’

Deodaat trad geheel uit de schaduw.

De grijsaard deinsde terug en stak zijne hand uit, als om hem van zich af te keeren. Zijne ontroerde stem sprak:

‘Gij zijt mijn zoon niet.’

‘Kom tot uwe zinnen, vader! Heeft de gevangenis uw helder verstand gekrenkt? Zie, ik ben de zoon der Bertholden.’

‘Neen, mijn verstand is niet beneveld; maar ik sidder voor u; gij zijt geen Berthold meer.’

‘Vader!’ riep de jongeling, ‘gij dwaalt.... Ik ben Deodaat.... ik kom u zeggen, dat gij vrij zijt....’

‘Aan wien heb ik die vrijheid te danken?’

‘Aan uw kind.’

‘Dan begeer ik haar niet,’ liet Berthold er somber op volgen, ‘want mijn zoon is de verrader zijns lands geworden, en zijn vader, die hem zoo innig lief had, heeft hem verloochend.’

De jongeling deed zich geweld aan om den schrik te bedwingen, en sprak:

‘Wie durft dat zeggen?’

‘Ik,’ sprak de grijsaard kalm, en legde de hand op het hart. Zijne oogen schoten zulk helder vuur op den jongeling, dat deze achteruit trad. ‘Ik!’ herhaalde hij met nadruk. ‘Gij hebt in den nacht van eergisteren, aan de voeten eener vrouw, het vaderland verraden; gij hebt onze familie verkocht; gij smeed uw grijzen vader in de gevangenis en gij durft nog *dezen* grond betreden; nog die familie bezoeken, en onder het oog van dien vader komen zeggen: Hier is uw zoon!’

Deodaat mompelde onverstaanbare woorden.

‘Zeg mij,’ ging Berthold met eene bevende stem voort, ‘waarom hebt gij het vaderland verkocht.... Spreek!... Huichel niet.... Wij zijn zonder getuigen.... God alleen hoort ons.... Gij zwijgt.... Welnu, ik zal het u zeggen; want zij, waaraan gij die geheimen toevertrouwdet, heeft ze doen kennen, om den invloed van mijnen en uwen naam te verbrijzelen.’

‘Paula!’ onderbrak de jongeling onwillekeurig.

‘Zij, de spionne des vorsten, aan welker voeten gij van liefde hebt gedroomd. Ik weet alles: trouwe harten hebben mij de waarheid niet gespaard. Gij waart niet tevreden met onze armoede,’ hervatte hij, na eene poos: ‘de hebzucht, dit misdadig gevoel dat uw vader steeds bevocht, brandde u jong in de borst, lokte u ver van onzen dorpel, en leerde u meesterlijk huichelen als gij er weêrkeerdet; gij hebt u in de armen der driften geslingerd, de fielterij tot uwen weg gekozen en voor goud en droombeelden van macht, die nooit waarheid zullen worden, hebt gij het uw land verkocht.’

‘Erbarming!’ stamelde Deodaat.

De grijsaard scheen zonder genade, hard als marmer, en echter bloedde zijne ziel onder het medelijden.

‘Zinnelooze!’ sprak hij voort, ‘weet gij dan niet dat men den verrader, na hem den prijs betaald te hebben, van zich afstoot, overgelaten aan zijn eigen lot? O! ik beef voor u. De vloek des volks zal u nagalmen en uwen naam met schande overdekken. Uw leven zal eene marteling zijn, uwe dood eene hel.’

Men zou gebeefd hebben bij het zien van Deodaat. Hij kon voor het streng en onverbiddelijk gelaat zijns vaders niet meer huichelen; hij durfde niet meer ontkennen, niet meer dreigen; hij boog voor dien grijsaard, alsof hij reeds voor den oppersten Rechter stond. Geen woord kwam over zijne lippen, en toch bewogen zij zich krampachtig.

Hij vond geen woorden van logenstraffing; geen woorden van verontschuldiging.

‘Hoort gij dien vloek niet reeds, welke u nagalmt: “Hij zal gevloekt zijn tot in het zevenmaal zevende geslacht, hij, die den eed breekt aan het vaderland gezworen!”

Hoort gij hem niet?’

Berthold stond dreigend voor hem.

De verrader zakte bij het hooren dezer woorden bevend neêr, alsof hij het verbleekend voorhoofd op de borst verbergen wilde. Zijne beide handen boven het hoofd uitstreckende, als om den dreigenden vloek af te keeren, kermde hij:

‘Genade! Vloek mij niet. Gij zijt mijn vader.’

‘Gij zijt mijn vader!’ klonk het in het hart van den edelen grijsaard. Er welde een traan in zijn oog op, en ontroerd sprak hij:

‘Ongelukkig kind! Neen, ik zal u niet vloeken! Ik heb u vergeven wat gij mij misdeedt. Maar het vaderland vergeeft u niet. Het zal uwen naam van geslacht tot geslacht, als verrader overleveren. Maar ik, o mijn God! ik smeeek dat zijn geslacht verdorre en hij kinderloos sterve! Neen, gedoog niet, dat het vooroordeel des volks het schandmerk des vaders, op het voorhoofd van het teeder wicht drukke, dat hem mocht geboren worden!.... Ga heen!’ zeide hij verder; ‘ga de wijde wereld in. Zoek rust, maar gij zult er geen vinden; want gij draagt de straf in u-zelven. Het knagend geweten zal u steeds het onverbiddelijke “Voort! voort!” toeroepen.’

Deodaat richtte zich halvelings op, en bad:

‘Verstoot mij niet!.... Laat mij u vergezellen!’

‘Neen, verwijder u van mij. Onze weg is verschillend.’

‘Waar gaat gij dan heen?’

‘Naar den dood, of 't geen mij bestemd is.’

‘Neen, neen! spaar mij een moord. Ik heb op eens al het verschrikkelijke van mijn toestand gezien.’

‘Die moord is u vergeven,’ sprak de grijsaard kalm.

‘Maar gij zijt vrij.... Vlucht!’

‘Ik heb op mijn woord van eer beloofd terug te keeren, en zoudt gij dan, met mijne vijanden, willen dat ik een breker van mijn eer werd? Zoudt gij mij, wiens leven door geen vlek bezoedeld is, met u willen doen gelijk stellen, opdat het nageslacht mij met u haten zou? Neen, al was het leven mij nog zoo dierbaar, ik heb mijn woord gegeven, en geen vrees voor marteling kan het mij doen breken.’

Wat verschil tusschen vader en zoon!

De jongeling sloeg de handen voor zijn oogen.

Toen hij zijnen blik weêr ophief, zag hij den grijsaard langzaam zich verwijderen. Driftig vloog hij hem na; doch Berthold wendde zich om en sprak: ‘Ga! dwaal verlaten in de wereld...’ Maar innerlijk bloedde zijn hart, en hij had gaarne geweend om zijn hart wat lucht te geven.

Hij ging, trouw aan zijn woord.

Zoo keerde een Regulus naar Carthago terug, hoewel hem dààr de dood wachtte. Zoo keerde Hambroek, op Formosa, naar Coxinga weêr, om er in de wreedste marteling, die de barbaarschheid bedenken kon, te sterven. Zoo trad Albrecht Beyling voor de beulen van Jacoba, en ging, niettegenstaande het smeeken van vrouw en kind, zich levend laten begraven, liever dan zijn woord te breken!

Deodaat stond alleen op de puinen. Zijn geweten was ontwaakt. De schrik deed hem geesten zien, die hem de wijde ruimte te benauwd deden voorkomen. Iedere schaduw, iedere lichtglans was een spook voor hem; het minste gedruisch dat in de verte opsteeg, scheen hem toe, eene stem te zijn, die hem zijn landverraad verweet. Vluchtend, maar altijd achtervolgd door die onverbiddelijke schimmen, bereikte hij de stad, toen reeds de nacht gevallen was.

Paula's woning was verlicht. De spionne gaf dien avond een feest, of liever zij voegde eenen schakel bij dien langen

krans van feesten, welke langs haar levenspad gespannen was.

Deodaat drong tot in het vertrek door, waar hij ten tweede male dien dag verscheen, maar ditmaal verschrikkelijker dan des morgens.

Paula rees driftig op, toen zij den verrader onstuimig zag binnentreden en de deur sluiten.

‘Wat beteekent dit?’ klonk het verschrikt uit haren mond.

‘Dit beteekent dat wij te zamen eene rekening te vereffenen hebben. Paula! gij hebt uwe beloften van geheimhouding geschonden. O, schud niet het hoofd; doe uwen blik zoo niet fonkelen, alsof u de verontwaardiging door de borst stormde. Gij hebt mij bedrogen, Paula.... Mijn vader is niet vrij; men heeft hem doen zweren terug te komen, en de ongelukkige grijsaard heeft gehoorzaamd, zonder dat ik hem weêrhouden kon. Paula, gij zult, gij moet hem redden!’

‘Waarom keerde hij terug?’

‘Omdat zijn gegeven woord hem dierbaarder is dan de vrijheid.’

‘Dwaasheid! Deodaat, de zoon verstaat zijn belangen beter, niet waar?’

‘Zeg dat niet meer. Er heeft eene gansche omwenteling in mijne ziel plaats gehad.... Grimlach niet.... Mijn geweten, dat ik altijd loochende, is ontwaakt en het verstikt mij onder de drukking van het verraad en den vadermoord. Neem het overschot van dat goud, Paula; neem het weêr: het brandt mij op de borst!’ en bij die woorden wierp hij een handvol geld voor haar neêr.

De spionne, die in den beginne den verrader vreesde, zag thans dat de inwendige schrik hem verbrijzeld had; hij was niets meer dan een machteloos kind en zij gevoelde nu, dat het oogenblik gekomen was om hem voor eeuwig van zich af te stooten.

Zij wierp een verachtelijken blik op het goud dat aan hare voeten rolde, en mompelde:

‘Lafaard!’

‘Lafaard!’ herhaalde hij: ‘maar gij hebt mijn grijzen vader niet gezien, die als uit het graf was opgerezen en wiens dreigende stem al mijn droomen vernietigde. Neen, neen! ik wil niets van alles wat gij mij beloofdet. Behoud het voor anderen, doch geef mij mijnen vader weêr!’

‘Niets was u toegedacht!’ morde zij onverstaanbaar.

‘O! kondet gij ondervinden,’ ging hij voort, ‘hoe mij het harte brandt, hoe zijne onstuimige klopping mij altijd voortdrijft; gij zoudt medelijden met mij hebben; gij zoudt overtuigd zijn dat het goud en purper, die het eens bedekken moeten, daar geen rust aan kunnen geven. Mijn vader, Paula! geef mij mijn vader weêr!... Gij vermoogt alles.’

‘Ik vermag niets.’

‘Met opoffering van het toekomstige?’

‘Ik ben onvermogen voor u!’

‘Mijne vrienden, mijne beschermers?’

‘Gij hebt er geene meer!’

‘Geene vrienden! zegt gij. Gij hebt mij dan bedrogen?’

‘Neen, gij hebt u zelven bedrogen.’

‘Gij zijt wreed!... Maar gij dan?... In naam onzer liefde, Paula!’

Zij zweeg, staarde op het vloertapijt en scheen koud als een marmerbeeld. Hoe meer hij zich boog, hoe meer zij hem in hare ziel verachtte, hoe stouter en moediger zij werd.

‘Gij kunt alles, Paula; gij hebt het mij beloofd en ik heb u immers het hoofd mijns vaders niet verkocht! Heb genade met mij.’

Deodaat huilde eindelijk wanhopig: ‘Geef mij mijnen vader weêr; ik wil zijn bloed op mijn hoofd niet voelen terug vallen!’

Hij boog de knieën, vervloeking en bedreiging mengden zich in zijne smeekingen; hij hief de armen biddend naar haar op en weende als een kind. De spionne wendde een oogenblik het hoofd af, om de verschrikkelijke uitdrukking van zijn gelaat niet te zien.

Waar is de trotschheid gebleven, die hem kort geleden nog bezielde? De kracht van het geweten had dan alles gebroken? Is die macht dan zóó verschrikkelijk? Deze gedachte joeg Paula schrik aan.

‘Welk gevoel,’ kermde de verrader, ‘koestert gij dan jegens mij in het hart?’

‘Verachting!’ liet zij er nadrukkelijk op volgen.

Dat woord deed Deodaat opvliegen; gloeiend werden zijne blikken, dreigend schoot hij toe en een verschrikkelijk: ‘Wee u!’ klonk haar tegen.

‘Het “wee” van een verrader valt op hem zelve terug!’ sprak Paula vastberaden.

Zij trad achteruit, opende eene geheime deur en ontweek den aanval van dien wanhopige, wien het schuim der razernij van de lippen lekte. Nu ook ging het licht voor zijne oogen op. Al die beloften, al die liefde, al dat gestreel, waren slechts zoovele strikken geweest om hem te doen vallen. Hij herinnerde zich de woorden zijns vaders: dat zij het was, die zijn verraad had doen kennen, om den invloed van den naam dien hij droeg, te breken. Een kreet van wraak verstierf machteloos tegen de geschilderde wanden, waarop hij tevens zijne vuisten tot bloeden sloeg.

Nu klonken hem de eerste afgebroken tonen van muziek uit de naburige zaal, in de ooren. De verrader werd kalmer en bleef eene poos in gedachten. Toen verliet hij behoedzaam het vertrek en trad in de zaal, waar hij zoo dikwijls de afgod van het feest was geweest. De zaal was nog ledig; maar de verborgen muziek ruischte reeds eene luchtige melodie, welke als eene opwekking tot het leven en het genieten wezen moest.

Aan de tafel stond de zetel van Paula en vóór haar de gouden met bloemen omkranste beker. Een helsche trek vertoonde zich op Deodaat's wezen toen hij dat drinkvat beschouwde. Plotseling naderde hij en bewoog snel zijne hand, waarin hij iets scheen verborgen te houden, boven hetzelfde. Daarna verdween hij achter de fluweelen draperieën der feestzaal.

Middelertijd was het uur gekomen, dat Berthold in de gevangenis moest weêrkeeren. Op het bepaald oogenblik klopte hij op de deur van zijn kerker. Bij het licht der lamp en op Mirenda's arm leunende, trad Berthold de trappen der gevangenis af. Toen hij beneden gekomen was, vroeg hij kalm welk lot hem verbeidde.

‘Ik weet niets!’ was het antwoord van den wachter, ‘tenzij dat uwe dochter u na heden niet meer naderen zal.’

Dat was hem genoeg voorspellen.

Mirenda snikte; de grijsaard liet er kalm op volgen:

‘Dan zal ik nu afscheid van haar nemen.’

De gevangbewaarder liet hen alleen.

‘Mirenda, kind,’ hervatte Berthold, ‘ween niet.... Dat ons afscheid kort zij. Mijn zegen rust op u; dat God hem jegens u gedenke. Leef gelukkig! Gij hebt eenen beschermer in mijne plaats gevonden; ik kan u geen beteren geven dan hem. Uwe moeder, uw vader heb ik nooit gekend: gij weet het, Mirenda, gij zijt een dier ongelukkige kinderen, slachtoffers van den wreeden burger-oorlog. Kind, herinner u, dat ik getracht heb beiden, en uw vader en uwe moeder te zijn; ik zal mij tot in mijn doodsuur herinneren, dat gij mij het lastige leven dikwijls zoet en gelukkig hebt gemaakt. Schatten laat ik u niet na, kind; al wat ik bezat, heb ik opgeofferd voor het verdrukte vaderland. God zal u zegenen voor hetgeen gij reeds jong voor de heilige zaak aanwenddet! Bemin Nella, kus haar vaar-

wel voor mij: ik had die ongelukkige nogmaals willen doen gevoelen dat ik haar ook lief heb.’

Hij omhelsde het meisje met aandoening.

‘God!’ bad hij, ‘wat valt het hard, mij van haar te moeten losscheuren!’

‘Vader,’ sprak het meisje, ‘wij zullen elkander nog zien; mijn hart zegt het mij. Ach, mocht ik in uwe plaats den dood te gemoet gaan; mocht ik zóó beloonen wat gij voor eene arme weeze, voor eene naakte vondelinge, deedt.’

‘Neen, Mirenda, neen! Ik ben oud; gij zijt jong. Blijf. Gij hebt nog eene schoone zending op deze wereld: wees de pleegzuster van het gewonde vaderland. En nu, vaarwel! Maar neen, eerst wil ik nog met u eenen plicht volbrengen. In mij, ik heb het gezegd, sterft het geslacht der Bertholden. Ik zal de adelbrieven, die ik hier op mijne borst bewaarde, aan de vlammen overleveren.’

Dan haalde hij een aantal perkamenten, waaraan de kostbare zegels der oude vorsten hingen, uit zijne kleeding te voorschijn: het waren de bewijsstukken van den adeldom van zijn geslacht. Geruimen tijd hield hij ze, in gedachten verzonken, in zijne handen geprest, drukte ze soms aan zijne lippen en sprak:

‘En toch, mijn vurigste bede was, als ik mijn zoon in zijne wieg sluimeren zag, dat ik hem dit heiligdom zou mogen overleveren, als aan een waardig kind van ons geslacht...’

De laatste woorden verstierven op de lippen van Berthold.

Na eene poos hervatte hij: ‘Het is een schoon geslacht, rijk in helden en groote mannen, die als schitterende sterren aan den hemel van wetgeving, kerkdienst, kunst en wetenschap schitterden, en die alles opgeofferd hebben voor het land hunner geboorte, terwijl hun adel niet bestond in dat gekleurde wapenschild, maar in verdiensten en burgerdeugd. En waartoe zouden die adelbrieven, die bewijsstukken thans

dienen? Om het verraad, in de oogen van sommige menschen, te bedekken en te verontschuldigen. Neen, neen! de adel is eene laffe bedriegerij, als het hart zelve niet van adel is. Vaarwel, dierbaar overschot, erfdeel mijns vaders, en dat mijne moeder mij, jong reeds als een heilig pand kussen liet: vaarwel! Verga in de vlammen, zooals de laatste die u gedragen heeft, weldra stoffelijk vergaan zal.'

Nog eens drukte hij de bevende lippen op de titels der Bertholden.

Dan boog hij de knieën en hield zijn dierbaren schat boven het flikkerende licht. Er waren tranen in de oogen des grijsaards, en Miranda's hand had herhaalde malen zijnen arm willen tegenhouden; doch zij kende te goed den onverbiddelijken wil van Berthold.

De vlam klimt; zij smelt het was, dat reeds eeuwen weêrstond, zij zengt de randen, zij kronkelt en sist naar den dierbaren schat....

De hand des grijsaards beefde niet.

De deur der gevangenis kraste plotseling op hare hengsels. Zij werd geopend en terzelfder tijd klonk een gil, gelijk aan den schreeuw van een wild dier, door den kerker heen.

De doofstomme Nella, die men den ganschen dag gemist had, stond op den dorpel. Hare oogen glinsterden van geluk. In hare handen hield zij een schrift, dat zij aan de voeten van Miranda vallen liet. Deze nam het met drift op; want de gil van Nella had haar als een gunstig voorteeken door het hart geklonken.

Berthold had onwillekeurig de gezengde perkamenten uit de vlam getrokken en scheen besluiteloos. De kreet, die Miranda hooren liet, deed hem plotseling zich oprichten. Was het zijn doodvonnis? Neen, het was dat der ballingschap.

Miranda viel beurtelings den grijzen vader en de arme

doofstomme om den hals, en weende in een dankbaar gevoel.

Berthold, integendeel, morde:

‘God! waarom wilt gij mij nog langer beproeven! Waarom liet gij mij niet sterven!’

De stem van Mirenda, die den Hemel dankte dat hij leven zou, herinnerde hem dat hij die zoete hoop niet breken mocht, al had hij ook meer rust gevonden in het graf. Hij borg de gezengde adelbrieven op zijne borst, en zeide kalm en gelaten:

‘Uw wil geschiede, o mijn God!’

Hij kuste Nella's voorhoofd, ten teeken van dankbaarheid.

De arme doofstomme kon niet verklaren hoe zij aan dat dierbaar schrift gekomen was. Zij wilde dit wel doen verstaan; doch hare gebaren kwamen onbegrijpelijk voor. Maar dat zij het geluk gevoelde, dit zag men aan den vreugdeglans die in hare oogen door de tranen heen brak.

Men begreep nu hare afwezigheid gedurende den dag.

Berthold en Mirenda verlieten de gevangenis, omringd door gewapende soldaten.

In Paula's woning was het feest begonnen. De spionne zat aan tafel als de koningin van het festijn. Nooit was zij zoo prachtig, zoo schoon geweest. De gouden haarband, die om de gitzwarte lokken blonk, gaf een statig en fier voorkomen aan dat wezen. Vier-en-twintig jaren bloeiden in vollen glans in haar, en deden haar met volle teugen genieten, zonder ooit aan lijden of sterven te denken.

Zij stond op, deed den wijn in de gouden drinkschaal gieten, en dronk:

‘Aan het leven! aan de vreugde!’

‘Aan het leven!’ weêrgalmde het. ‘Aan het leven, dat zich in rijke droomen voor ons ontrolt!’

Zij hief den beker, met schuimenden wijn gevuld, in de hoogte.

De ongelukkige! Zij drinkt 'aan het leven' en zij heeft den dood in het drinkvat! Zij denkt dat die drank vernieuwde levenskracht in hare aderen zal doen stroomen, en hij zal ze doorvlieten om haar in marteling te doen sterven!

Die beker bevatte vergif; de verrader wreekte zich.

'Aan het leven!' riep zij glimlachend en dronk den beker tot den bodem toe ledig.

De muziek speelde den lofzang aan het leven; de gasten zongen hem mede; het was alsof zij op dat oogenblik de stoffelijke onsterfelijkheid bezaten, en echter voelde Paula haar hoofd duizelig worden. Zij waande dat de helle schittering der zaal verdoofde, want een nevel spreidde zich voor haar gezicht. Haar binnenste gloeide; zij voelde zich benauwd, maar toch stamelde hare tong nog den zang aan het leven!

In een oogenblik, dat men haar minder aandacht dan gewoonlijk toewijdde, verliet zij de feestzaal en bereikte het terras van hare woning, om eene poos de frissche lucht in te ademen en dat zonderling gevoel te verdrijven.

Zij leunde tegen een der kolommen op het terras. Het vergif werkte snel. Eene siddering met krampachtige bewegingen doorliep hare ledematen, het koud zweet kwam op haar gelaat perelen. Dat gelaat was akelig bleek, op eene schrikwekkende wijze door den doodsangst verwrongen, en nog akeliger werd dat gansche hoofd door het goud en de gesteenten, welke als eene helsche bespotting er om blonken.

Het was alsof zij reeds de hand des doods gevoelde: haar mond was geopend en snakke naar lucht; de pijn begon haar te martelen; hare fijne vingers klampten zich aan de ijzeren leuning van het terras en wrongen zich tot bloeden. Zij wilde vluchten, doch hare voeten waren als

verlamd; zij riep om hulp, doch hare stem werd verdoofd door de laatste koepletten van den lofzang.

Men zong in de zaal:

‘Aan het leven! Geniet broeders, geniet! De slaap des doods is lang en vervelend! Komt, heft de kelken op!’

‘De dood!’ had Paula gezegd. ‘Houdt op! de beker waarin gij het leven denkt te drinken, bevat vergif.... Erbarming!... Zij zingen, die ongelukkigen! en ik, ik lijd verschrikkelijk!... Zou dat inderdaad de dood zijn die mij aangrijpt?... Afschuwelijk!... Hulp! hulp?...’

Men zong voort:

‘Leven is genieten! De dood zoekt hare offers verre van ons! Het klinken der bekens is een te heldere klank voor een doodsgelui! Komt, heft de kelken op!’

‘Neen, neen!’ krieschte Paula. ‘Zij is hier, de dood! Zij zit in uw midden.... Zij randt mij aan! Vrienden, mijn hart brandt!... Weg, schrikbeeld! weg! ik wil den dood niet....’

De vroolijke muziek en de stemmen der gasten jubelden het leven te gemoet, terwijl de koningin van het feest op eenige schreden van daar, gelijk eene slang zich langs de ijzeren traliën wrong. Zij had hare kleêren van den boezem gescheurd en reet dien aan stukken, als wilde zij daardoor het brandend vuur bedaren dat er door stroomde; zij rukte zich de haren uit het hoofd, en rees somtijds in hare krampen in de hoogte, om daarna weêr tegen het ijzer terug te bonzen, dat het bloed er langs biggelde.

Hare stem verstikte.

‘Lucht, lucht!’ kermde zij; ‘ik wil niet sterven.... O geef mij het leven weêr. Deodaat, Deodaat, gij hebt mij vermoord!... Ik vervloek u!... God, welk een lijden.... Het leven, het leven!...’

In den anderen hoek van het terras stond roerloos, maar klappertandend van ontzetting, eene mannelijke gestalte in de schaduw. Het aangezicht van dien man was misschien

nog akeliger verwrongen dan dat der gemartelde Paula. Als zij halvelings oprees en het licht uit de zaal op hare trekken straalde, deinsde hij telkens sidderend terug - en toch was het zijn werk: want het was Deodaat zelf die daar stond.

Toen zij hem, zonder te weten dat hij daar was, alleen op verdenking, vervloekte, schoot hij toe, want in zijn ziel brandde nu weer het gevoel der wraak.

‘Paula,’ sprak hij, ‘gij moet sterven; daar is geen redding mogelijk.... Ik ben gewroken!’

‘Deodaat, vergiffenis!... Heb medelijden.... Roep hulp, en geef uwe Paula het leven weêr.’

Zij klampte zich aan hem vast; hij stiet haar van zich af en sprak:

‘Nee, gij zult het gewicht dragen van uwe bedriegelijke liefde, van het verraad des lands, van den dood mijns vaders, van den vloek die op mij neêrstortte.’

‘Deodaat, ik ben jong; heb medelijden!’

‘Medelijden?... ik ken het niet. Het is afschuwelijk hoe twee misdadige zielen, hoe spionne en verrader, door elkander gestraft worden. Vervloek of streef mij nog in uwen doodstrijd, gij kunt mij inwendig, mijn knagend lijden niet verzachten. Nee, gij waart geene vrouw, gij waart eene slang, die zich om mij heen kronkelde, om mij te versmachten; doch alvorens te sterven, kan ik haar den kop nog verpletteren.... En toch, Paula, hoe schoon spiegelden wij ons het leven voor!’

‘Het leven! het leven,’ snakte de ongelukkige. ‘Deodaat, laat mij leven! Ik zal u beminnen, uwe slavin zijn en mijne schatten aan uwe voeten leggen.... Gij, die zooveel dorst naar schatten hebt!’

‘Judas-penningen!...’

Hij verdween in de duisternis.

De marteling nam toe. Gansch haar leven rolde beschuldigend voor Paula heen: misdaad op misdaad stapelde

zich op dat jeugdige hoofd. Het geweten ontwaakte - die stem welke niet altijd zwijgt, en op het verschrikkelijkste oogenblik, den schuldige herinnert, dat er een God is die straffen zal. Wanhopig wrong Paula zich recht en in die beweging viel zij met een geweldigen slag van het terras en op den harden grond.

Een akelige kreet klonk in het ronde, welke echter de blijde muziek niet stoorde.

Bij den glans van het licht dat uit de zaal scheen, zou men kort daarna een vrouwelijke gestalte bij Paula hebben zien neêrknielen, om het bebloede hoofd in haar schoot te laten rusten, terwijl een grijsaard de bewoners van het huis ging verwittigen. De zorgzame vrouw was echter het meisje, dat Paula den vorigen dag met verachting was voorbij gegaan: het was Mirenda. Die grijsaard was Berthold, dien Paula als een doodsvijand, in hare rol van spionne der groote wereld, immer vervolgd had. Beiden waren reeds op weg naar het land der ballingschap.

‘Ja,’ kermde de zieke, ‘genade!... o mijn God.... Ik bad u toen ik nog kind was.... Sinds niet meer!... Een priester, geef mij een priester!... Dat ik hem mijne zonden belijde.... Een oogenblik, o mijn God.... ik kan zóó schuldig voor u niet verschijnen.... Deodaat...’

Op dat oogenblik kwamen de gasten buiten gestormd: men droeg de rampzalige Paula binnen, en terwijl de dood in dat glinsterend paleis van bloemen en licht kwam rondzweven, vervolgden Berthold en Mirenda hunnen weg, en baden voor de spionne.

V.

Gereed om het vaderland te verlaten, hielden Berthold en Miranda nog een oogenblik in hunne woning stil. Van dorpel tot dorpel gedreven, stonden zij eindelijk op den laatsten, dien zij op den geboortegrond bezaten, en die thans door den vreemden overweldiger zou verbeurd verklaard worden.

Dan eerst beseft men, machtiger dan ooit, de gevoelens van vaderlandsliefde; dan eerst begrijpt men dat er in den grond der geboorte inderdaad, 'zeilsteen verscholen ligt, die onze voetzolen daaraan vast ankert'; dan gevoelt men, dat het inderdaad een hemelsche trek is, dien God in den mensch heeft gelegd, als hij hem leerde zijn land te beminnen; dan - dan moet men gevoelen, dat dien grond verkoopen, eene wraakroepende zonde is!

De liefde tot het land zijner geboorte was Berthold met de moedermelk ingegeven; als kind leerde hij de taal - dat verheven kenmerk van elk vaderland, zonder welk er geen vaderland bestaat - stamelen; als jongeling zong hij vol geestdrift de eigene zangen en nam hij het wapen op, om zijn geboortegrond tegen elke overmacht te verdedigen; als man had hij zijn hoofd en hart, en ook zijn leven nog voor dien grond veil; als grijsaard had hij gehoopt, dat zijn graf zelfs de wieg der vrijheid zijn zou. Hier had hij geleefd, bemind en geleden; hier was zijn begin en zijn einde!

Gij, die begrijpt wat het zegt een eigen land lief te hebben, gij zult niet spottend zeggen, dat de grijsaard kind werd, toen hij de bevende handen om elk voorwerp sloeg en dit vaarwel kuste; toen hij nog eens op den geboortegrond

zijn eigen gebed, in zijne eigen taal, tot den God des hemels opzond, om dien grond daarna, misschien voor eeuwig, te verlaten.

‘Kom, Mirenda,’ sprak hij eindelijk, ‘kom, de tijd is gekomen. Goddank: ik heb nog twee kinderen op deze wereld, om mij naar het land der ballingschap te vergezellen: den zoon van mijnen koning en u, Mirenda. Nella,’ liet hij er met een zucht op volgen, ‘zal ons verlaten, en door een mijner vrienden verzorgd worden. God loone het arme wicht voor de bewezen trouw! Ik, ik kon het niet meer verzorgen.... Hoe vurig klemde zij zich aan mijn hart; hoe liefderijk kuste zij mij de handen! Ach, al wat mij vreemd is, heeft mij lief en wat mij eigen was, is mij ten vloek geworden. Deodaat zal ik niet weêrzien, en toch, God is mijn getuige! Ik heb hem altijd bemind, Mirenda, bemind als het licht mijner oogen.’

De jonge maagd verborg diep bewogen, het aangezicht aan de borst van den ouden man.

Op dat oogenblik werd de deur geopend en de zoon des konings trad binnen. Nauwelijks had hij vader en dochter bemerkt, of er glansde een zoet geluk in zijne oogen. Hij drukte den grijsaard en Mirenda beurtelings, met diepe ontroering aan de borst.

‘Gij zijt vrij!’ riep hij uit. ‘Ik dank u, o mijn God! gij zijt nog altijd rechtvaardig.’

De jongeling vergat zijn eigen toekomst.

‘Prins!’ stamelde de grijsaard angstig, ‘wat komt gij hier doen? Mijne woning is door soldaten bezet, gereed om mij over de grenzen van ons land te stooten.... Vlucht!’

‘Neen, ik vlucht niet, oude vriend,’ antwoordde Hugo; ‘het is mij daarenboven niet meer mogelijk: ik ben hun gevangene.’

‘Ongelukkige!’ kreet Berthold.

‘O zwijg, zwijg! troost u; ik wenschte dat zij allen,

die in de gebeurtenissen dezer verschrikkelijke dagen gedeeld hebben, zoo weinig te beklagen waren als ik.... Ja, ik ga naar den kerker; ik zal er misschien jaren lang verblijven, mijne haren zullen er wellicht in grijs worden; maar ik zal toch met een gerust geweten, het hoofd op den eigen grond neêrleggen.'

'Maar gij zult van uw vader gescheiden zijn!' onderbrak Mirenda.

'Gij zult niet meer voor de algemeene zaak, voor God en vrijheid kunnen arbeiden!' liet er Berthold op volgen.

'Ik zal in het midden mijns vaderlands zijn, wel is waar tusschen vier naakte muren; maar,' fluisterde hij, 'het volk zal het weten en mijne tegenwoordigheid dàar kan misschien de oorzaak der verlossing worden. Martelaar zijn in de oogen des volks, en dit voor de algemeene zaak, kan slechts het oogenblik verhaasten, waarop men de deuren mijner gevangenis verbrijzelen zal.'

Droomen! Hij geloofde zelf niet aan die woorden.

'Wie berekent de ramp welke, door dat landverraad, op ons allen is nedergestort,' morde de grijsaard. Misdad op misdaad heeft zich opgestapeld, ongeluk op ongeluk heeft de edelste zielen getroffen, ballingschap en gevangenis - ziedaar het lot dat onzen vrienden overblijft. Deodaat, Deodaat! wat is uw werk verschrikkelijk! Welke verpletterende les geeft gij aan hen, die van het goud hunnen afgod maken!'

'Laten we ons dat niet herinneren, vader!' bad Mirenda.

De grijsaard zakte op een stoel neêr.

'Berthold! alles is nog niet verloren!' voegde Hugo er bemoedigend bij.

Plotseling rees de oude man op: zijn oog fonkelde weêr met den krachtigen gloed, dien men zoo dikwijls, tot in zijnen ouderdom, bewonderd had. Hij sprak nadrukkelijk:

‘... En het is aan dien zoon, dat ik de vrijheid verschuldigd ben. Neen, neen! ik herhaal het, ik mag die van Deodaat niet aanvaarden. Kom, Hugo, kom! wij zullen samen de gevangenis deelen. Zij zal mij ook liever zijn dan de vreemde grond.’

‘En mijn vader dan?’ smeekte Hugo op diep bewogen toon, ‘mijn arme vader! Zult gij dien niet gaan troosten over het verlies van zijn zoon? O, ik weet het wel, het is eene droevige zending aan dien gebroken grijsaard het bebloede kleed van zijnen Joseph te brengen; maar toch, gij kunt dat niet weigeren. En dan, Berthold, indien gij u in de gevangenis begeeft, wat zal er dan van Mirenda worden?’

De grijsaard zweeg, maar de oogslag dien de maagd op den jongeling wierp, zeide dezen, hoeveel dankbaar gevoel bij die woorden hare ziel beheerschte.

Eindelijk sprak de oude man:

‘De gedachte aan mijn zoon is eene te pijnlijke wroeging, Hugo. Waarom liet men mij na dien geweldigen slag niet sterven! Neen, ik herhaal het nog, ik kan de ballingschap van de hand mijns zoons niet aannemen.’

‘Maar als het uw zoon niet was die uwe vrijheid bewerkt had...’ sprak Hugo aarzelend.

De jonge maagd wierp een onderzoekenden blik op den prins.

‘En wie zou het anders zijn,’ zeide de grijsaard. ‘Ha!... welke gedachte schiet mij daar eensklaps door het hoofd!... Hugo. Hugo! gij hebt vergeten wat gij aan uw land en aan de vrijheid verschuldigd zijt; gij zijt het...’

De jongeling boog het hoofd en bedekte het aangezicht, doch weldra hief hij de oogen fier op en zeide:

‘Ja, ik heb dien duren plicht volbracht; ja, ik ben het die mij in uwe plaats in de gevangenis stel, omdat mijn ziel door wroeging werd gefolterd, omdat gij onschuldig leedt.... Werp hier geen koude staatkundige berekeningen tegen in;

gij ook hebt eene gevoelige ziel, en kunt de stem dezer laatste niet altijd door de eersten versmoren. O, Berthold vergeef het mij....’

‘Ongelukkig kind,’ morde de grijsaard.

‘Neen, gelukkig!’ riep Hugo uit, ‘omdat ik u toonen kan dat er nog dankbaarheid in mijn hart verscholen ligt.’

‘Maar de toekomst, het koningschap?’

‘Spreek mij daar niet van. De tweede nacht, dien ik heimelijk in uwe woning heb doorgebracht, is voor mij eene lange en brandende koorts. De gedachte dat gij voor mij in den kerker zuchtet, martelde mij en ik verstiet al de droomen der toekomst. Neen, ik kon niet vergeten, dat ik mensch en Kristen ben.’

Berthold staarde den jongen prins in het heldere zielvolle oog.

‘Uwe woorden,’ ging de jongeling voort, ‘hebben mij wel verwijtend toegeklonken; maar uit den grond mijner ziel steeg eene stem op, de stem van mijn geweten, die God in mij gelegd heeft, en die fluisterde mij toe: “Gij handelt wel!” Ik heb een schrift van mijn eigen hand naar het gerecht gezonden en gezworen, dat ik mij in handen zou leveren eer de dag aanbrak, indien men u in vrijheid stelde. Nella, de doofstomme Nella, is mijn welwillende bode geweest. Ik wilde u dit alles verbergen, u voor het laatst, neen, maar misschien voor lang, vaarwel zeggen, en dan ter gevangenis gaan. Ga nu en breng troost aan mijn ouden vader; zeg hem dat zijn zoon voor den edelsten zijner vrienden lijdt. Ga, het lot is ons zoo ten deel gevallen: het verraad van Paula zal zijn doel bereikt hebben!’

De oude man stond in bewondering over zooveel edelmoedigheid.

‘Ik moet dan die smartelijke zending op mij nemen,’ sprak hij somber; ‘het noodlot dat gij, door de wilskracht uwer schoone ziel, van loop hebt doen veranderen, dwingt mij te gehoorzamen.’

Mirenda, welke zich eerst gelukkig gevoelde, dat haar vader de vrijheid aan Hugo verschuldigd was, had nu ook haar bloed voor zijne vrijheid willen opofferen.

Welk een strijd van verheven gevoelens tusschen deze drie wezens!

De grijsaard verwijderde zich, om de laatste schikkingen voor zijn vertrek te nemen.

‘Mirenda,’ sprak Hugo, terwijl hij hare hand met gevoel drukte, ‘en als gij in het land der vreemdelingschap zult gekomen zijn, denk dan soms aan mij, aan uwen gevangen vriend. O, laat mij den zoeten troost, dat ik u in mijnen kerker met betrouwen liefhebben mag. Zeg niet neen! Op dit oogenblik zou dat woord mij het hart verbrijzelen. Niet waar, gij bemint mij, niet waar, Mirenda?’

Het meisje bracht de beide handen van den jongeling aan hare lippen, en besproeide ze met hare tranen.

‘God, vergeef mij mijne zwakheid!’ bad zij, en voegde er met eene stem die van aandoenidg beefde, bij: ‘Ja, Hugo, ik heb u lief, lief als mijne ziel... Ga, stoffelijk kunnen wij gescheiden zijn; maar in den geest zullen onze harten vereenigd blijven.’

De aandoening verlamde een oogenblik de tong van den jongeling. Hij zag den wensch van zijn hart beantwoord; want tevergeefs had de koele berekening der staatkunde tegen het gevoel zijns harten geworsteld. Hij had nu aan zijne ziel troost gegeven, en indien er hem eene schitterende toekomst werd voorbehouden, dan, dacht hij, zal de nieuwe band, die in Mirenda tusschen vorst en volk gelegd is, hem des te machtiger maken in de oogen des volks.

‘O, heb dank, Mirenda!’ zeide Hugo ten laatste zacht, maar doordringend, ‘gij zijt een engel des goeds voor mij, en ik dank God dat hij u op mijnen weg geleidde. Heb moed! die ballingschap, die gevangenis zal niet eeuwig duren: wij zullen elkander weêrzien, elkander beminnen! Denk aan mij in den vreemde en mij zal, tusschen de

naakte muren, uw beeld toelachen: het zal mijn lijden verzachten, mijne tranen drogen en mij het vaderlandsche lied, dat gij kort geleden in het gewelf zongt, als een zoete harmonie toegalmen!’

Het meisje beminde inderdaad den koningszoon. Nog eens in haar leven had zij bemind, doch slechts heimelijk en kortstondig: want weldra was hare liefde in medelijden overgegaan. Het was toen Deodaat nog in den bloei van den jongelingstijd was, en haar die onstuimige liefde wilde toedragen welke hem naderhand zelfs redeloos door het hart stormde. Zij had voor die drift gesidderd. Thans beminde zij, met al het gevoel der jeugd, rein en oprecht; thans ontsloot zich haar hart, evenals de bloemknop in de koesterende stralen der zonne.

De droom van geluk werd verbroken door het gedruisch dat de soldaten buiten maakten; zij bonsden met de geweerkolven op de deur, en schenen alzoo het oogenblik van het afscheid aan te kondigen.

Dat vaarwel was niet zwak, hoewel allen weenden.

Het was alsof elk van hen nu de overtuiging had, dat men elkander slechts voor korten tijd verliet. Warm knelden grijsaard en jongeling elkaâr aan het hart; innig was de omhelzing tusschen jongeling en maagd.

Twee groepen vormden zich.

‘Vaarwel!’ klonk het van den eenen kant. ‘Vaarwel, vergeet mij niet! God zegene u!’

‘Vaarwel! edelmoedig en vorstelrijk hart!’ klonk het antwoord. ‘God zij u genadig!’

In het volle maanlicht leunde, op eenige stappen van het huis van Berthold, een menschelijk wezen tegen eenen boomstam. Het bewoog zich in koortsige haast, en nauwelijks had het de eerste woorden van de bekende stemmen gehoord, of het was als werden zijne voeten bevestigd. Als een bliksem verdween de gestalte in de schaduw, en

hield hijgend en ontsteld aan den oever van een uitgestrekt water stil.

Het was de verrader.

Indien men hem bij helder daglicht aanschouwd hadde, zou men gezien hebben dat Deodaat bijna niet meer herkenbaar was, zoo verwilderd waren zijne trekken, terwijl zijne haren sedert eenige uren eensklaps als sneeuw zoo wit geworden waren. Zijn kleed was gescheurd en hing hem haveloos aan het lijf. Bij het minste geritsel wendde hij schuw het hoofd om, en vluchtte van den oever weg; maar altijd werd hij door een onbarmhartigen geest naar het water teruggedreven, alsof hij dààr alleen verkoeling voor zijn brandend hart vinden kon.

‘O, die wroeging!’ morde hij. ‘Ik vind geen oogenblik rust meer; overal hoor ik stemmen, die mij “verrader” toeroepen; de grond brandt onder mijne voeten, en de lucht hangt verstikkend op mij neer. Neen, ik wil niet langer leven: ik wil den dood.’

Hij rilde bij dat woord.

‘Den dood!... Maar wat wacht mij daarna? Wat verbeidt mij aan gene zijde des grafs? Men zegt dat een alwetende Rechter, dien men God noemt, mij zal vonnissen, mij rekenschap zal vragen over mijne daden.... Afschuwelijk!... Maar neen, neen! daar is geen ander leven, daar is geen straf, daar is geen Rechter, daar is geen God.... En toch, wat is dan die wroeging van het geweten in mij? Wat is dan die ongekende vrees, die mij belet dat ik den dood in de armen storte? Indien het eeuwige NIET mij wacht, waarom breek ik dan den draad niet af, die mij nog aan dat gevloekte leven bindt?’

De storm woedde onstuimig in zijne ziel.

‘Leven!’ riep hij uit, ‘o, ik wil leven! Ik zal vergeten; want de tijd heelt de pijnlijkste wonden, die het oogenblik ons toebrengt. Ik zal leven op vreemden grond, onder vreemde menschen en, moet het zijn, alle gevoel in

den stroom der genietingen versmoren.... Ha! zal dààr die vreeselijke stem uit het gewelf mij nog nadreunen? Zal dààr het beeld van de gemartelde Paula mij nog vervolgen? Zal dààr het schrikbeeld mijns vaders mij nog dreigend in den weg treden?

‘Ook dààr!’ scheen hem eene stem in zijne ziel te roepen. ‘Voor den landverrader is er geene rust op de wereld: hij is een Kaïn, die zijne straf in zichzelf draagt!’

Deodaat sloeg de handen voor het aangezicht, als wilde hij de spoken niet zien, welke zijne geschokte inbeelding te voorschijn riep. Hij zag ze niettemin, hij hoorde hunne stemmen, hij voelde hunne pijnlijke aanraking.

Zie, daar splijt de grond open en rollen schimmen voor zijn oog, die geen rust meer vinden in den schoot der aarde: Het is het voorgeslacht, dat voor zijn aanzien zuchtend heenvliedt. Zie, daar stormen hem duizenden martelaars voorbij, die hem kokend bloed in het aangezicht werpen. Zie, wanhopige moeders met loshangende lokken, maagden met de schaamte op het gelaat, die hem met slangen op zijn bonzend hart geeselen. Zie daar, mannen en jongelingen in den bloei der jaren, grijsaards met zilverwitte lokken, die hem met hunne gloeiende kluisters het woord ‘Landverrader’ op het voorhoofd branden. Alles heeft op dit oogenblik spraakgeluid gekregen: de grond, het water, de lucht, de boomen des wouds, de vogels die er rondzweven en de kinderen der menschen die nog niet geboren zijn, de toekomstige geslachten, roepen hem toe: ‘LANDVERRADER’.

Hij ziet het lijk van Paula.... Hij denkt het hoofd zijns vaders te zien drijven....

Een akelig gehuil ratelt Deodaat uit den gorgel; krampachtig zakt hij ineen, en tuimelt met een geweldigen slag in het water....

Hij schoot naar de diepte en eenige oogenblikken daarna verschijnt hij, ver van den oever, boven de oppervlakte,

steekt zijne armen ten hemel en roept met een vervaarlijke stem:

‘Genade!... Erbarming!... God!...’

Weêr verzwolg hem de vloed; nog tweemaal worstelde de ellendeling naar de oppervlakte, en vervulde den omtrek met zijn hartverscheurend gehuil, terwijl hij telkens zijne armen ten hemel reikte, als zocht hij dààr nog redding.

Hij verdween.

Berthold had den bangen kreet gehoord, en stond met een door onrust gejaagd gemoed stil. Toen hij langs den oever kwam, was het water reeds effen als een spiegel en zilverig in den glans der maan. De grijsaard vervolgde zijnen weg en bad voor den ongelukkige; want hij had een voorgevoel van hetgeen er gebeurd was.

De zelfmoord - wat ander uiteinde stond den verrader te wachten? Deed Judas Iscarioth niet even zoo?

Eenige dagen later rolde de golfslag het lijk van Deodaat uit den diepen waterschoot op, als wilde het meer zelfs op zijnen bodem hem geen rust vergunnen. De trouwe vaderlanders droegen hem op vreemden grond en wentelden een steen op zijn graf, waarop men de woorden sneed:

‘Hier ligt de vloek van vriend en magen,
Die 't Vaderland den doodsteek gaf!’

Slechts een hunner bad voor Deodaat: het was de oude priester.

Maar neen, het was geen doodsteek die het land, 't welk ik u leerde kennen, bekwam!

In de sombere gevangenis ligt Hugo op zijn harde legersteê. Een zachte glans stroomt over de schoone trekken des jongelings, en om zijn mond speelt een zoete glimlach.

Hij ziet in zijn slaap een hemelschen geest, die hem zijn toekomstig lot voorspelt. Die geest draagt een blank en lichtend gewaad, op welks gordel in gouden letteren:

‘MIRENDA’ geschreven staat. Hij glimlacht den jongeling toe en zich bukkende, drukt hij hem een kus op het voorhoofd.

Gelukkige droom na zooveel smart!

‘Hugo,’ fluistert eene zoete stem, ‘er bereidt zich een groote slag; het vaderland zal vrij worden en u ten laatste voor uwe edelmoedigheid beloonen. Ziet gij het land niet overdekt worden met strijders voor de heilige zaak? Ziet gij niet, dat duizenden oogen verlangend op dezen somberen toren gericht zijn, omdat men weet, dat gij, de hoop en de toekomst van allen, hier rust.... Zie, daar rijzen zij op!... Kom, Hugo, wees hun aanvoerder; ik, ik zal uw beschermgeest zijn!’

De slaper meende zich inderdaad op te richten, en dankbaar en liefdevol het beeld van Mirenda te omvatten, die koninginne van zijn hart en zijn vaderland!